

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**„Útěk do lesů a za dobrodružstvím“ a jeho odraz v české
literatuře 1. poloviny 20. Století**

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Veberová Ph.D.

Autorka práce: Věra Matlachová

Studijní obor: Bohemistika

Ročník: 3.

2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 1. 5. 2014

Věra Matlachová

Ráda bych poděkovala Mgr. Veronice Veberové Ph. D. za její cenné rady a pomoc.

Dále děkuji své rodině za psychickou i technickou podporu při psaní práce.

Anotace

Bakalářská práce se zaměří na dobrodružnou literaturu v českém prostředí v první polovině 20. století, a to zejména na literaturu týkající se vzniku a rozšiřování tramského hnutí u nás, které se jako fenomén „útěku do lesů a za dobrodružstvím“ projevuje v společenském životě i v literatuře pod vlivem dobových událostí. Studentka bude sledovat různé reprezentace tohoto fenoménu zejména v literatuře typu „Rodokaps“.

Pozornost věnuje rovněž tvorbě německého autora Roberta Krafta. Do této části bude zařazen stručný autorův životopis, jeho tvorba a charakteristika devíti stěžejních románů, které spojuje postava hrdiny Nobodyho.

Annotation

Bachelor work focuses on adventure stories in the Czech environment in the first half of the 20th century, especially on literature concerning the origin and expansion of tramp movement in our country, which is as a phenomenon. "Escape to the woods and for adventure" reflect in social life and literature influenced by running events. The student will follow different representations of this phenomenon especially in the literature type of "Rodokaps".

It is also focused on the work of the German author Robert Kraft. This section includes a brief biography of the author, his work, and characteristics of the nine major novels that are connected by character hero Nobody.

Obsah

Obsah.....	6
1 Úvod.....	9
2 Dobrodružná literatura	11
2.1 Vývoj a výskyt dobrodružné literatury	11
2.2 Česká dobrodružná literatura.....	12
2.3 Dobrodružný román.....	12
2.4 Nejvýznamnější čeští autoři dobrodružné literatury	13
2.4.1 František Flos	13
2.4.2 Eduard Štorch	13
2.4.3 Jaroslav Foglar	14
2.4.4 J. M. Troska.....	14
2.4.5 Emil Vachek	14
3 Vzhůru do lesů.....	15
3.1 Společenská situace v českých zemích ve 20. letech 20. století.....	15
3.2 Počátky trampingu ve světě.....	16
3.3 Co znamená tramp?	17
3.4 Tramping v českém prostředí	18
3.5 Inspirace pro trampy	20
3.6 Trampové tvůrci	21
3.7 Trampské časopisy	22
3.8 Svět trampů.....	23
4 Román do kapsy – RODOKAPS.....	24
4.1 Základní struktura rodokapsu	24
4.2 Časopis versus kniha	25
4.3 Formální stránka rodokapsu	26
4.4 Otázka autorství.....	27
4.5 Literární postupy v románových sešitech.....	30
4.6 Rodokaps z hlediska žánrového	32
4.6.1 Westerny - příběhy z Divokého západu	33
4.6.2 Detektivní příběhy.....	34
4.7 Základní prvky románového příběhu pro muže	35

4.7.1	Prostředí	35
4.7.2	Nepřátelé	35
4.7.3	Hlavní hrdina.....	36
4.8	Rodokaps versus film	36
4.8.1	1. Postup	36
4.8.2	2. Postup	37
4.8.3	3. Postup	37
5	Obecné charakteristické prvky v rodokapsec	38
5.1	Rodokaps detektivní	38
5.1.1	Prostředí	38
5.1.2	Hlavní hrdina.....	38
5.1.3	Nepřátelé	39
5.2	Rodokaps dobrodružný.....	39
5.2.1	Prostředí	39
5.2.2	Hlavní hrdina.....	40
5.2.3	Nepřátelé	40
5.3	Rodokaps westernový.....	41
5.3.1	Prostředí	41
5.3.2	Hlavní hrdina.....	41
5.3.3	Nepřátelé	42
5.4	Shrnutí:	42
5.4.1	Prostředí	42
5.4.2	Hlavní hrdina.....	42
5.4.3	Nepřátelé	42
6	Robert Emil Kraft	44
6.1	Biografie	44
6.2	Žánrová charakteristika Kraftova díla	45
6.3	Bibliografie	46
6.4	Kraftovy knihy v českém prostředí	46
7	Nobody	48
7.1	Zrození Nobodyho	49
7.2	Nobodyho vlastnosti	50
7.3	Prostorové umístění Nobodyho dobrodružství	51

7.4	Nobodyho pomocníci	51
7.5	Formální podoba příběhů.....	51
8	Závěr.....	52
9	Seznam příloh	54
10	Seznam použité literatury	59

1 Úvod

Hlavním předmětem zkoumání této bakalářské práce bude jeden ze žánrů dobrodružné literatury a to románové sešity (rodokapsy) z první poloviny dvacátého století.

Cílem bude přiblížit dnešnímu čtenáři rodokapsy na základě teoretického poznání obecných rysů dobrodružné literatury a praktického přiblížení na konkrétních příkladech.

Výchozím bodem pro tuto práci bylo to, že jsem se dostala k původním výtiskům románů o Nobodým od spisovatele Roberta Krafta. Na základě jejich přečtení jsem se začala hlouběji zabývat tím, zda v dané době existoval tento typ literatury i v českém prostředí. Zaměřím se proto na sešitové romány *rodokapsy*.

Dokumenty, z nichž v práci budu vycházet, jsou uvedené v použité literatuře a jsou převážně obecného charakteru. O rodokapsech, trampingu i Nobodým se v odborných publikacích vyskytují informace pouze sporadicky.

V první kapitole vytvořím pomocí deskriptivní metody obecnou charakteristiku dobrodružné literatury a jejího stěžejního žánru – dobrodružného románu. Budu sledovat vývoj této literatury ve světě i v českém prostředí. Z českých autorů zmíním Františka Flose, Eduarda Štorcha, Jaroslava Foglara, J. M. Trosku a Emila Vachka. Vybrala jsem je proto, že podle mě patří k nejznámějším a nejvýznamnějším tvůrcům dobrodružné literatury v českém prostředí první poloviny dvacátého století.

Ve druhé kapitole bude předmětem mého zájmu vznik a vývoj tramského hnutí v českém prostředí jako dalšího způsobu hledání dobrodružství. Tento návrat k přírodě, útěk za dobrodružstvím se objevuje pod vlivem dobových událostí. Zjistím, proč v této době trampingu dosáhl takové oblíbenosti, jeho rysy, kde čerpal inspiraci, zda měl tvůrce a zda ovlivnil i širší společnost. Při zkoumání trampingu budu vycházet především z knihy *Dějiny trampingu*, která i přes svůj vznik v roce 1940 je stále jediným uceleným dílem o této tématice.¹

Třetí kapitola bude věnována hlavnímu tématu mé práce, což jsou rodokapsy. Teoreticky ukážu jejich vznik, podobu, základní technické údaje, problematiku autorství a nejrozšířenější žánry. Uvedu také propojení rodokapsů s dalším významným kulturním médiem té doby a to filmem. V praktické části analytickou metodou přiblížím několik vybraných děl, v nichž budu hledat prvky a motivy, které se prolínají celým žánrovým

¹ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upravené. Praha: Novinář, 1990, s. 10. ISBN 80-7077-432-0.

spektrům. Stěžejní publikací, ze které budu čerpat, je kniha *Svět Rodokapsu*.² V souvislosti s touto tematikou v přílohách pro názornost přiložím obrazovou dokumentaci vybraných částí románových sešitů.

Čtvrtá kapitola se bude podrobněji zabývat již zmiňovaným německým autorem Robertem Emilem Kraftem, jehož dobrodružná tvorba přesáhla hranice Německa a stala se poměrně oblíbenou i u nás a to díky románům s hlavním hrdinou Nobodým. Uvedu Kraftův životopis, bibliografii a osud jeho tvorby v českém prostředí. Tyto informace se v odborných publikacích téměř nevyskytují a vyhledávala jsem je proto na různých internetových zdrojích.

V páté kapitole se budu věnovat charakteristice postavy Nobodyho. Budu se snažit ukázat typického dobrodružného hrdinu románových příběhů. Popíši jeho tajemný původ, vlastnosti a místa jeho působení. Vycházet budu při tom z vlastní četby románů s tímto hrdinou.

V závěru shrnu informace o vzniku trampingu na základě společensko-historických událostí a základní údaje o rodokapsech. U rodokapsů a románů o Nobodým ukážu na společné prvky, které jsou zároveň typické pro tento druh dobrodružné literatury.

² JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, ISBN 8024606402.

2 Dobrodružná literatura

*„Dobrodružná literatura epický narativní žánr, který nemá jen průběžný námět či tematiku, ale také zásobu prostředků (popisných doplňků a vyprávění), existuje však také estetický záměr, úmysl poskytnout čtenáři zvláštní druh příjemné hrůzy a vzrušení.“*³

*„Dobrodružná literatura je souhrnné označení pro literární epický žánr vyznačující se poutavým a napínavým dějem odehrávajícím se často v exotických krajinách a sloužící převážně pro zábavu čtenáře. Mnohdy je tento žánr právem označován za konzumní literaturu, protože snaha o zajímavost a poutavost vedla často ke komercializaci a k vytváření děl za hranicemi umění (kýč a brak).“*⁴

2.1 Vývoj a výskyt dobrodružné literatury

V dějinách lidstva dochází neustále k rozporům mezi jednotlivci a společností, ke konfliktům mezi jednotlivými sociálními skupinami a společenskými vrstvami. To má za následek to, lidské dějiny jsou postavené na principu neustálého napětí. A s tímto napětím souvisí dobrodružství, které je chápáno jako určitý neběžný stav, který přináší člověku možnost chovat se neběžným způsobem, aby docílil vnitřního uspokojení. Proto je dobrodružství neustále v dějinách přítomno a stává se jejich průvodním jevem. A právě tato neustálá přítomnost má za následek jeho umělecké ztvárňování a tím se stává dobrodružství součástí vývoje literatury. Dobrodružnost je pro velké množství historických žánrů charakteristickým rysem. Týká se lidových pohádek (*Tisíc a jedna noc*), starověkých hrdinských eposů (*Ilias*), některých antických románů, středověkých hrdinských eposů (*Píseň o Cidovi*), středověkých cestopisů a rytířských románů (*Don Quiote*). V devatenáctém století se objevují další směry. Dochází k rozvoji historických románů (*Ivanhoe*), příběhy s tajemnou nebo policejní zápletkou (*Hrabě Monte Christo*), detektivní příběhy (*Sherlock Holmes*), horory (*Frankenstein*), příběhy, kde se projevuje zájem o exotické kraje (*Hrdinný kapitán Korkorán*). Další rozsáhlou skupinou byly vznikající robinsonády, romány-fejetony (vycházející na pokračování) a pak kolportážní romány. Poslední zmiňovaný byl považován za literární brak. S rozvojem americké literatury dochází k dalšímu rozšiřování námětů a objevují se westerny. Ale jako specifický typ dobrodružné literatury lze zahrnout také

³ WELLEK, René a Austin WARREN. *Teorie literatury*. 1. vyd. V Olomouci: Votobia, 1996. Velká řada, sv. 25. ISBN 8071981508.

⁴ http://cs.wikipedia.org/wiki/Dobrodru%C5%BEn%C3%A1_literatura. <http://cs.wikipedia.org/> [online]. 6.3.2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Dobrodru%C5%BEn%C3%A1_literatura.

rozdávající se science-fiction (v čele s Julesem Vernem) a paralelně se utvářející žánr fantasy. Velké množství žánrů se však vzájemně prolíná a překrývá. Dvacáté století na pole literatury přispělo pouze jediným novým žánrem a to komiksem. Ostatní žánry se dále rozvíjejí a více se osamostatňují.

2.2 Česká dobrodružná literatura

Dobrodružná literatura v českých zemích se rozvíjela ve stejné žánrové rozrůzněnosti a bohatosti jako literatura světová. První stopy se v domácím prostředí projevují již na konci třináctého století (*Alexandreida*). Významným obdobím pro dobrodružnou literaturu je přelom osmnáctého a devatenáctého století (Knížky lidového čtení). Přelom devatenáctého a počátek dvacátého století přináší rozvoj zejména sci-fi, detektivek, historických románů, cestopisů a románů pro děti a mládež. Stěžejním žánrem dobrodružné literatury je dobrodružný román.

2.3 Dobrodružný román

*„Dobrodružný román je románový žánr, vyznačující se poutavým, dramatickým dějem větveným do překvapivých situací a kolizí se silně zdůrazněnými motivy nebezpečí.“*⁵

*„Žánr zábavné prózy s množstvím zápletek, navozující napětí vystupňováním motivu rizika a zkoušky.“*⁶

Dobrodružný román je umístován mezi původní epické žánry. Zároveň je však považován za žánr nízký, pololidový. Díky svému rázu oslovuje hlavně mužského adresáta. Jeho základem je napínavý, bohatě rozvinutý, vzrušující děj, který je spojen s rozlehlým prostorem a mužská hrdinská postava. Hlavní hrdina vyniká nad ostatními svými kvalitami (fyzickými i morálními). Vydává se do neznámého prostředí, kde čelí vážným nebezpečím a často bývá ohrožen na životě. Během dramatických scén, které přicházejí jedna za druhou, se postava dostává do divokých končin (neprobádané krajiny, exotická místa, ale i vesmír). Geografický rozměr vyprávění hraje zásadní roli v dobrodružných románech, ale ustupuje do pozadí před smyslem hrdinova jednání. Tento smysl se různí podle kulturního kontextu a umístění díla. Důvody pro hrdinovo jednání mohou být různé povahy: touha po dobrodružství (kam patří snaha obohatit se většinou nalezením pokladu, zkušenost absolutního nebezpečí a

⁵VLAŠÍN, Štěpán. ÚSTAV PRO ČESKOU A SVĚTOVOU LITERATURU ČSAV V PRAZE A V BRNĚ. *Slovník literární teorie*. 1. vyd. Praha: Čsl. spisovatel, 1977.

⁶MOCNÁ, Dagmar. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, 699 s. ISBN 80-718-5669-X

ohrožení, překonávání vlastních hranic), záchrana bližních osob, poznání, láska, spravedlnost nebo svoboda. Významný je motiv náhody.

Dobrodružný román se zaměřuje na akci (převážně na kritické okamžiky v lidském životě jako je třeba vyčerpání, odhodlání) a jeho cílem je vystupňovat napětí na maximální úroveň. Toho je dosahováno tím, že se jednotlivé zápletky kombinují a řetězí, ale jejich řešení se oddaluje.

Dobrodružný román a od něho odvozená dobrodružná povídka se člení do několika skupin tematicky více nebo méně uzavřených. Jde například o westerny, robinsonády, historicko-dobrodružné romány, námořnické romány, kriminální prózy, science-fiction, fantasy a významnou částí je literatura pro mládež.

2.4 Nejvýznamnější čeští autoři dobrodružné literatury

2.4.1 František Flos

Flos byl učitelem, překladatelem a spisovatelem. Nejprve se věnuje překladům a k publikacím se dostává od roku 1905. Začíná na románech pro dospělé, ale na rozdíl od dětských románů, nejsou přijaty. 1920 zakládá dětský časopis Úsvit. Spolu s Eduardem Štorchem je pokládán za zakladatele dětské literatury. V zahraničí nikdy nebyl, nicméně obraz vzdálených krajů dokázal barvitě ztvárnit. Jeho texty jsou napínavé a, ale obsahují i morální poselství. Mezi jeho díla se řadí *Na cestách životem* (sbírka humoresek, 1907), *Vítězná dráha* (kniha pro děti, 1914), *Lovci orchidejí I-III* (romány podle zážitků zámeckého zahradníka, 1920-1922), *Lovci kožešin* (ze života farmářů v Kanadě, 1934) a další.

2.4.2 Eduard Štorch

Štorch byl pedagog, spisovatel, archeolog, při čemž role pedagoga mu byla nejbližší. Jeho tvorba se orientuje na historická a prehistorická období – dobu kamennou a bronzovou. V jeho textech se snoubí pedagogika a archeologie. Dětem zasvětil celý svůj život a svou tvorbu jim také přizpůsobil. Své texty koncipoval tak, aby byly zajímavé a vzdělávací zároveň. Jeho nejznámější dílem jsou *Lovci mamutů* (román ze života v osadě neolitu, kterou doplnil o vlastní archeologické objevy doplněn 1918). Mezi další známé knihy řadíme *Osadu havranů* (život v osadě z mladší doby kamenné, 1930), *Volání rodu* (příchod praotce Čecha) nebo *Hrdinu Nika* (doba vpádu Avarů do Čech).

2.4.3 Jaroslav Foglar

Foglar byl spisovatel věnující se literatuře pro děti a mládež. Vedle toho byl také redaktorem několika dětských časopisů a významnou osobností českého skautingu, kde vedl chlapecký oddíl (po velkou část svého života). Foglarovy romány jsou zpravidla situovány do skautského prostředí, mezi mladé chlapce, kteří se snaží o sebeidentifikaci a ztotožnění se se svým dospělým vzorem. Ve „foglarovkách“ je zabudováno silné morální poselství a jeho knihy jsou vyhledávané v podstatě po celou první polovinu dvacátého století. Nejvíce proslul svými romány o chlapeckých klubech *Rychlé šípy* a *Hoši od Bobří řeky*. Mezi nejznámější romány patří *Hoši od Bobří řeky* (1937), *Chata v jezerní kotlině* (1939), *Záhada hlavolamu* (1941) nebo *Stínadla se bouří* (1947).

2.4.4 J. M. Troska

Celým jménem Jan Matzal Troska byl spisovatelem, který se věnoval literatuře typu science-fiction. V dnešní době je poněkud zapomenutý, nicméně je považován za českého Julese Verna a to hlavně díky technickým vymoženostem, které konstruuje ve svých románech a jimiž značně předběhl svou dobu. Během života vystřídal mnoho zaměstnání v továrnách a slévárnách, ale k literární tvorbě se dostal až „díky“ těžké chorobě, která ho odsunula do invalidního důchodu. Jeho texty se vyznačovaly nesmírnou nápaditostí ale zároveň jednoduchým jazykem. Podle něho je pojmenován pás asteroidů a jméno kosmické lodi *Aeronutilus* z neznámějšího románu si přejala za své cena pro autory sci-fi literatury. Mezi nejznámější díla patří jeho dvě trilogie a to *Kapitán Nemo I-III* (1939) a *Zápas s nebem I-III* (1940).

2.4.5 Emil Vachek

Vachek byl prozaik, dramatik a novinář. Jeho největším přínosem české literatuře však byl první ryze český detektiv. S Eduardem Fikerem je považován za zakladatele české detektivky. Studium na obchodní akademii nedokončil a stal se redaktorem a spisovatelem na plný úvazek. Jeho tvorba podléhala širokému okruhu žánrů od psychologických románů, naturalisticko-sentimálních povídek až po jeho stěžejní žánr – detektivku. S Vachkem přichází do české literatury inspektor Klubíčko, jako první typ českého detektiva např. V románech *Tajemství obrazárny* (1928), *Muž a stín* (1932) a *Zlá minuta* (1933). Vedle Klubíčka byly jeho nejznámějšími texty *Bidýlko* (portrét židovského zlodějíčka, 1927) a *Německá válka* (osmidílný cyklus o druhé světové válce, dokumentárního charakteru, 1945-1947).

3 Vzhůru do lesů

3.1 Společenská situace v českých zemích ve 20. letech 20. století

Dvacátá léta se z historického hlediska dají rozdělit na základní dvě etapy. Období mezi léty 1918-1924 je obdobím poválečné obnovy země, budování nového politického a sociálního systému, snahy vyrovnat se s poválečnou krizí, bývá nazývané také „obdobím Revoluce“. Druhé období jsou tzv. Zlatá léta, která spadají do rozpětí let 1924-1929.

Počátek dvacátých let je spojen v poválečnou krizí. Zemědělství a hospodářství je zdevastováno válkou a v podstatě na pokraji krachu, průmyslová výroba upadá bez zakázek pro armádu. Celým světem se prožene pandemie Španělské chřipky, která zhatí více životů než válečný konflikt a nevyhne se ani Čechům. Významnými problémy jsou také velká nezaměstnanost, sociální nejistota, černý trh se zbožím, národnostní spory mezi Čechy Němci. Počáteční nadšení z nového státu, pořádání oslav ke vzniku republiky je postupně vystřídáno tvrdě dopadající realitou. Život v nově vzniklém státě není jednoduchý a nová vláda v čele s prezidentem T. G. Masarykem se musí pokusit překlenout období poválečné krize.⁷

A tak dochází ke vzniku nového peněžního systému, probíhá obnovování zemědělství, urbanizace měst. Obyvatelé se přesouvají z vesnic do měst. Přeorganizovává se školský systém, stát podporuje rozvoj mnoha vědeckých odvětví, zvláště v oblasti humanitních věd. Nicméně, životní úroveň nedosahuje závažných výšin a na přelomu let 1922/1923 je téměř půl milionu lidí nezaměstnaných, což je každý desátý člověk, ovšem státní podpora je pouze pro polovinu z nich. V tento okamžik dosahuje hospodářská a především sociální krize vrcholu. To vše poznamenává sociální cítění obyvatel Československa. Během roku 1923 a zvláště v roce 1924 se hospodářská situace začíná zlepšovat, díky přichozímu kapitálu ze zahraničí. Většina zemí se vypořádala s vlastní recesí a opět se obnovuje zahraniční obchod. V Československu se objevují zahraniční společnosti z Velké Británie, Francie a Sovětského svazu, které zde otevírají své podniky. Hospodářská situace se pomalu začíná měnit a léta 1924-1929 jsou lety prosperity.

Léta prosperity souvisí mimo jiné s velkým kulturním rozmachem. Hlavním dobovým médiem byl tisk a v roce 1929 vycházelo jen v Praze 1800 různých novin a časopisů, což jen

⁷ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 1109 s. Dějiny Evropy (Argo). ISBN 80-720-3612-2.

potvrzuje významnost tisku. V roce 1923 se počíná rozmáhat rozhlasové vysílání, kvůli vysokým nákladům na pořízení bylo zpočátku pouze 47 majitelů rádií, ale v roce 1929 bylo v Československu více než 250 000 posluchačů, televizní vysílání se orientuje krátké zpravodajské filmy. Důležitou pozici v kulturním rozvoji sehrálo „umění dne“, které zahrnuje kabarety, šansony, satiry. Jednu z největších rolí v životě československé společnosti sehrál sport. Rozvíjí se sportovní svazy s různým zaměřením (bruslařské, lyžařské), vznikají turistické organizace a rozvíjí skauting a tramping.⁸

Dvacátá léta jsou léty mnoha událostí a změn. Po období krize a téměř krachu dojde k revoluci hospodářské, sociální i kulturní, aby Československo došlo v polovině dvacátých let do období prosperity. To však trvalo pouhých pět. A již v průběhu roku 1929 se zpomalil ekonomický růst a s podzimem 1929 přichází krach na New Yorkské burze a s ním nová hospodářská krize, která opět zasáhne celý svět. V těchto těžkých dobách se lidé uchylují k zábavě, která není příliš nákladná na finanční prostředky a která by byla delší než kabaretní představení a proto se uchylují k přírodě. A to právě díky trampingu.⁹

3.2 Počátky trampingu ve světě

První stopy trampů a trampingu se objevují ve Spojených státech amerických již v polovině 19. Století. USA díky svému svobodomyšlnému přístupu k životu, přírodním podmínkám a demokratickému společenskému systému jsou ideální místem pro vznik trampingu, který je založen na svobodě, objevování dalek a nepoznaných končin. V devatenáctém století není ještě tolik trampů, k rozmachu dochází až na počátku století dvacátého, kdy se stává masový fenoménem a ustaluje se ve své typické podobě. Skupiny trampů se jen s několika málo věcmi vydávají na dlouhé cesty do neindustrializovaných částí země, kde žijí v souladu s přírodou a v přátelství mezi sebou.¹⁰

Příchod trampingu do Československa je komplikovanější. Důležitý bod je založení skautské organizace profesorem A. B. Svojsíkem. Skaut byl však zaměřen na děti školního věku, ale pro ty starší už nebyl dostačující a tak vznikal tramping, který postupně přecházel v samostatnou součást společenského života. Tramping ve své klasické podobě se utváří až

⁸ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000, 571 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-727-7027-6.

⁹ KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 1109 s. Dějiny Evropy (Argo). ISBN 80-720-3612-2.

¹⁰ Kapitoly z historie trampingu. <https://sites.google.com/site/nastramp/home> [online]. 2011, 25. 3. 2012 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/nastramp/historie/kapitolkyzhistorietrampingu>.

v roce 1919, ale v Československu se vyvine do celosvětově originální formy. Do roku 1919 ještě není tramping tak rozšířen, vyskytují se spíše jednotlivci nebo malé skupiny lidí, kteří se vydávají na dlouhé cesty do přírody. Rok 1918 je významným mezníkem také z pohledu sociálního. Souvisí se vznikem samostatné republiky, s nově nabytým pocitem svobody a to vše přispívá k rozvoji trampingu.¹¹

Z toho plyne, že tramping vzešel ze skautské tradice a vznikl vlastně jako jeho protiklad. První trampové se dokonce nazývali „divokými skauty“. Důvody tohoto odtržení nebyly zase tak prozaické a romantické, jako následně celá tramská kultura, ale spíše vychytralé. Tato činnost nebyla finančně tolik náročná jako třeba skauting, když skautský stejnokroj stál celé jmění, ale hlavním důvodem bylo, že trampové nemuseli ctít přísná pravidla jako skauti, podřizovat se cizí nadřazené autoritě. Jediný, komu trampové podléhali, byla jejich vlastní volnost a touha. Odlišují se dvě období českého tramping a to doba cowbojská a doba kanadská. Doba cowbojská se dá charakterizovat dobou absolutního nadšení až šílenství, tramping byl pro většinu lidí něco nového, neznámého a pohlcujícího. Tato euforie trvá 8 let 1919-1927. Postupně je nadšení vytlačováno střízlivostí a nastává doba kanadská, která končí komunistickým převratem v únoru 1948 spolu se svobodou trampů. Svoboda a romantika se projevila také na tramském oblečení. Původně vojenské oblečení vystřídaly oděvy po vzoru amerických indiánů a kovbojů, neboť co více odpovídá tomuto fenoménu než právě Divoký západ. Co se týká životní filozofie je tramping blízký Americkým hobo.¹²

3.3 Co znamená tramp?

„tramp – původně tulák bez domova a bez stálého zaměstnání; často v pejorativním smyslu (žebrák, zloděj, vandrák); tulák volně žijící v divočině (původně americké). Přeneseně člověk provozující aktivní pohyb a táboření v přírodě bez použití moderních technologií a sportovní výzbroje a výstroje.“¹³

¹¹ Co je Tramping a jak vzniklo jeho jméno?. <https://sites.google.com/site/nastramp/home> [online]. 2010, 25. 3. 2012 13:41 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z:

<https://sites.google.com/site/nastramp/historie/cojetrampingajakvzniklojehojmeno>.

¹² HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upravené. Praha: Novinář, 1990, s. 10. ISBN 80-7077-432-0.

¹³ ŠTĚPÁNEK, Miroslav et al. *Malá československá encyklopedie ČSAV: VI. svazek Š-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, s. 254, 928 s.

„tramp – kdo pěstuje táboření (provozované rekreačně) ve volné přírodě; (původně americké prostředí) tulák bez domova a bez stálého zaměstnání.“¹⁴

3.4 Tramping v českém prostředí

„Proč trampujeme? Abychom unavené tělo i mysl po celotýdenní práci osvěžili jinými myšlenkami, jež nemají nic společného s všednostmi života; abychom odchodem do přírody unikli jedům velkoměsta; abychom přirozeným a nenuceným pohybem ve zdravém ovzduší se opět připravili ke svým životním úkolům.“¹⁵

Tramping se rozvíjel v českých zemích od desátých let dvacátého století. Mladí lidé se oddávali představám o romantice, dálkách, o životě v divoké přírodě, kde vytrvají pouze zocelení muži. První trampové – průkopníci – se vydávali osamoceni nebo v malých skupinách na „výpravy“ do okolí Prahy, aby zde, v podstatě v divočině, strávili víkendové dny. První kroky vedly do Prokopského údolí, kde se měnili na nebojácné muže nekonečných prérií nebo v drsné zlatokopy podmaňující si zlatonosné pláně Aljašky. Ale jak už to tak bývá, byli postupem doby ze svého ráje vystrčeni a to stále narůstajícím turistickým ruchem a současným rozvojem skautů. A tak nezbylo svobodomyšlným dobrodruhům než se odebrat dále, kde je příroda čistá a nedotčená a kde na ně nebudou ostatní lidé poukazovat jako na zjevení a zavržení hodná individua.

Tak se trampové vydávají dobývat přírodu do vzdálenějších končin. Uprostřed lesů a zpravidla u vodních toků, studánek nebo jezírek, která slouží jako zdroj pitné vody, počínají vznikat první trampské osady. Roubené chaty s venkovním ohništěm, kde se trampové scházejí, aby si zahráli, zazpívali, popovídali si nebo jen byli „mezi svými“. Během let se těchto setkání (nazývaných potlachy) zúčastňuje stále více lidí. První osada v Československu vznikla v roce 1919 ve Svatojánských proudech a jmenovala se Ztracená naděje neboli „Ztracenka“ (viz. příloha 1), dnes již to není ona původní chata, ta musela ustoupit korytu řeku, ale je přesunuta výše nad vodu a tam funguje dodnes. Trampské skupiny a osady také napomáhaly rozvoji zručnosti u svých členů – trampové museli být fyzicky zdatní. Ale pobytem v přírodě si osvojovali také sportovní a manuální dovednosti. Velký rozvoj zaznamenala i umělecká tvorba – trampové si sami vytvářeli oděvy Divoký západ, ale také skládali písně, hráli na kytary, vyprávěli příběhy.

¹⁴ BUCHTELOVÁ, Růžena et al. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, s. 772, 834 s. ISBN 80-200-0607-9.

¹⁵ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2, upravené. Praha: Novinář, 1990, s. 10. ISBN 80-7077-432-0.

Osadám však předcházela tábořiště. Oblíbená místa, kde se trampové scházeli. Takovýchto tábořišť přibývalo přímo úměrně se zvyšujícími se počty trampů. Ale už za nedlouho měli řady prořídnout. Volný a klidný život trampů přetrhla první světová válka. Kvůli mobilizaci tábořiště zesmutněla a vyprázdnila se. Těch, kterým se poštěstilo uniknout vojenské povinnosti, bylo málo. Ti, co zbyli, tábořiště navštěvovali a vzpomínali na kamarády v zákopech, i na ty, kteří s nimi ohni již nikdy neusednou. Ke konci války se dokonce někteří před nástupem na frontu nebo z bojišť snaží uprchnout a skrývat se v lesích. Měli příležitost vyzkoušet si své znalosti o přežití v přírodě na vlastní kůži.

Po válce nastal prudký rozvoj trampingu. *Nečekaným způsobem přispěla rozvoji i státní správa. Byla vytvořena tzv. Meziministerská komise, která měla na starosti rozprodej válečných pozůstatků několika armád. Ceny nebyly vysoké, takže mezi trampský národ putovaly torny "italky", francouzské čili "telala", a zejména "usárny". Podobně stany, nepromokavé blůzy i jiné částí uniforem, sekerky, esšálky. Zkrátka pro trampy mnoho užitečných drobností. Uplatnily se i nápady a šikovné ruce i trampu samotných. Ze starých Klobouků formovali "kovbojské stetsony", někteří vyráběli šerifské hvězdy, nože, pouzdra na nože i kolt; dýmky aj.* ¹⁶

Přicházeli další zájemci o únik z industrializovaného světa, z města pryč. Společnost byla v rozporuplné době, radost a euforie z konce války, z vlastního státu, z naděje na lepší život na jedné straně, ale bída, hlad, nezaměstnanost, nemoci, zničené rodiny, domovy na straně druhé. A v této době hledá zvláště mládež způsob, jak se samostatně zabavit ve volných chvílích, nevynaložit při tom však velké finanční náklady a hlavně vystoupit z davu společnosti. Moci rozhodovat sami za sebe a o sobě. Druhou výraznou skupinou byli mladí dělníci, pro které město znamenalo akorát těžkou práci nebo nezaměstnanost. Pro ně byl trampung vysvobozením.

Ani v této době nepodlehli trampové organizaci, jejich „hnutí“ bylo volné, bez zásad, pravidel a nařízení ve smyslu programové náplně. Trampové samozřejmě uznávají pravidla, ale ta jsou obecného charakteru a jsou předávána ústně, zahrnujíc například kamarádké chování ke všem trampům, jízda v posledním vagonu vlaku, zdravení se ahoj, ohleduplnost k přírodě atd.

¹⁶ Kapitoly z historie trampingu. <https://sites.google.com/site/nastramp/home> [online]. 2011, 25. 3. 2012 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/nastramp/historie/kapitolkyzhistorietrampingu>.

V druhé polovině dvacátých let, se tramping šíří i do dalších měst, což souvisí s hospodářskou krizí. Má stále více přívrženců a stává se masovou záležitostí. Také je ale mnoho odpůrců, kterým jsou tramping a trampové trnem v oku právě pro svou neorganizovanost a svobodomyšlnost. Dochází ke konfliktům a trampové jsou „usedlou“ společností považovány za rozvratné živly a morálně pochybné jedince. Vrcholem sporů byl v roce 1931 „*Kubátův zákon*“ – vyhláška zemského prezidenta proti trampingu, která zakazovala společné táboření nesezdaných párů, koupání na zakázaných místech a bez patřičného úboru, nošení zbraní a zpívání nemravných popěveků.¹⁷ (viz. příloha 2, 3)

Během třicátých let však dochází u uvolnění pohledu na trampy, Kubátův zákon je zrušen a na trampy se začíná pohlížet kladným pohledem (zejména díky trampské hudbě a filmům). Vše dojde tak daleko, že se stává módní záležitostí (což původním trampů zrovna velkou radost nedělá). I přes nárůst zájemců zůstává tramping převážně českou a slovenskou záležitostí. Prvorepublikový rozvoj trampingu zpomalí druhá světová válka. Vedle perzekucí postihuje trampy boření osad, které by mohly sloužit jako úkryt partyzánům. Řady trampů prořídli, mnoho jich bylo totálně nasazeno, mnoho jich tajně opustilo Československo, aby se přidali k odboji. Trampové byli nuceni scházet se během týdne a ne o víkendech, což se jim často ani časově nepodařilo sjednotit. V době stanného práva nebylo radno vycházet ani z domu, natož se vypravit do přírody. Množství volných tábořišť bylo nepřístupné, kvůli zákazu vstupů do daných lesů. Některá místa byla zabrána pro cvičiště jednotek SS a koncentrační tábory. Nicméně tábořit se s opatrností dalo.¹⁸

Po roce 1945 jsou trampové roztržštěni, ale stále je naděje, že obnoví předválečný stav trampingu. Tato naděje však hasne rokem 1948, kdy se k moci dostává komunistická strana. Vše „západní“ se stává nežádoucím a trampové svou neorganizovaností jsou pro režim neovladatelní, tudíž nebezpeční. Nastává složitá a trnitá cesta českého trampingu.¹⁹

3.5 Inspirace pro trampy

Trampové čerpali svou inspiraci z dobrodružné literatury, která naplňovala trampské touhy o hrdinných a ocelových mužích, o nebojácných šerifech a indiánech. Knihy líčící přírodu jako divokou a romantickou. Do této skupiny spadali autoři Bret Harte, Zane Grey,

¹⁷ JANEČEK, Petr. *Folklor atomového věku: Kultura trampů*. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, Univerzita Karlova v Praze, 2011, s. 65-66. ISBN 978-80-87398-11-1.

¹⁸ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upravené. Praha: Novinář, 1990, s. 10. ISBN 80-7077-432-0.

¹⁹ Kapitoly z historie trampingu. <https://sites.google.com/site/nastramp/home> [online]. 2011, 25. 3. 2012 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/nastramp/historie/kapitolkyzhistorietrampingu>.

Karl May, Jack London, James F. Cooper, James O. Curwood, R. Kipling a další. Inspiracemi byli také básníci romantismu, kteří si zaujali pozornost trampů líčením a opěvováním přírody a manifestací proti zkorumpovanému režimu. Významným zdrojem se staly cestopisy navrátilců z Ameriky V. Náprstka, J. V. Sládka, A. V. Friče

Necelý rok po skončení první světové války přichází na československou scénu další médium, které ovlivnilo trampy a to film. Kina naplnily americké filmy, promítací plátna prostoupily kovbojky z Divokého západu, byť nejprve němé pouze s titulky. A kromě filmů samých oslovovaly diváky také statečné ženy-hrdinky. Čímž dochází ke zrovnoprávnění žen a trampské skupiny se začaly obsazovat také dívkami.

S oblibou Divokého západu se objevuje také country a folk, který se stává velice oblíbeným. Vycházejí z nich trampští autoři při vlastní tvorbě.

Trampové se stávají inspirací pro umělce, jako příklad lze uvést film *Příklady táhnou* (1935, režie Miroslav Cikán), kde dochází ke střetu mladé generace oddané trampingu a starší poněkud usedlé generace. Trampové jsou nejprve považováni za nevhodné živly, ale dochází ke změně názoru a trampové se dostávají do pozice oblíbenců.^{20,21}

3.6 Trampové tvůrci

Mezi autorská díla trampů se dá v první řadě považovat tvorba přezdívek, pojmenovávání věcí ale také pojmenování zeměpisná. Celý trampský slang (který se dodnes užívá) je dílem ducha českých trampů. I když nejde o umění, sloužila tvorba trampského slangu jako předstupeň další již umělecké tvorbě.

Nejvýznamnějším odvětvím trampské tvorby je zajisté trampská píseň. Než se rozmohl tento fenomén, zpívaly se písně lidové, vojenské, přeložené světové hity. Trampové však chtějí vytvořit své vlastní písně, které by jim byly blízké a vystihovaly je. Trampská píseň však pronikla do velkého množství společenských vrstev. Zakladatelů trampské písně je několik, kteří vytvářeli písně u ohňů a hned, bez jakékoli prodlevy nebo úprav, je učili všechny přítomné. Tak vznikaly i trampské sbory. Ale nejvýznamnější bod pro trampskou píseň je rok 1919, kdy se dostává do trampského prostředí Jarka Mottl „... *Jarka Mottl dal*

²⁰ JANEČEK, Petr. *Folklor atomového věku: Kultura trampů*. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, Univerzita Karlova v Praze, 2011, s. 65-66. ISBN 978-80-87398-11-1.

²¹ Co je Tramping a jak vzniklo jeho jméno?. <https://sites.google.com/site/nastramp/home> [online]. 2010, 25. 3. 2012 13:41 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/nastramp/historie/cojetrampingajakvzniklojehojmeno>.

*trampské písničky směr, dal jí duši, dal jí všechno to, co s trampingem souvisí...*²² Roku 1923 vychází první písnička tiskem (Kamarádi, kamarádi od J. Mottla), v roce 1939 dosáhl oficiální Mottlův repertoár na 400 písní a stejný počet jich zůstal v rukopisech.

Nevznikaly však pouze písně, širší trampské tvořivosti zahrnuje také divadelní hry, romány, kratší prózy ale i poezii. Jako příklad všestranné osobnosti je Jarda Novák. Kromě velkého množství nových písní, patří mezi jeho počiny vytvoření gramofonové desky *Klub starých kamarádů*. Jelikož mu ale připadá cesta k posluchačům skrze dlouhohrající desku pomalá, se sborem 14 trampů (*Camp boys*) se pouští na živé koncerty a dobývá Prahu. Po rozpadu se vrhá na psaní prózy i poezie, která se opisuje a čte u ohňů ve všech osadách. Vytváří první trampský román (*Dobrodružství Pepka Serafínka*), který vychází na pokračování časopisecky. V roce 1931 vytváří trampskou revue *Zelený kruh – hoši z USA* a roku 1935 *Kabaret trosečníků v Charitasu*, obě tato představení jsou vyprodávána a úspěch slaví i v kladném hodnocení dobové kritiky. Ale i divadelní hry od jiných autor jsou stejně úspěšné a prostupují trampskou i netrampskou veřejností.^{23,24}

3.7 Trampské časopisy

Významným odvětvím trampské tvorby je však také tvorba časopisecká. Roku 1920 vychází první a jediný sešit *Proudník osady Ztracená naděje*. 1928 vzniká *Tramp* – časopis na křídovém papíře, ale také přestává vycházet dříve, než začal. 1929 vzniká nový *Tramp*, nicméně v roce 1930 přestává být veden trampsky a ztrácí pro trampy hodnotu. 1929 současně vzniká časopis *Naše osady*, který je veden nepoliticky, je tudíž velice hodnotný pro trampskou společnost, ale zaniká 1931 v době hospodářské krize. Časopisy, které zanikly po několika číslech – *Čoud*, *Camp*, *Ahoj*, *Permuták*, *Trampská revue*, *Trampský magazín*. *Ze soboty na neděli* byl první časopis tvořený novinářsky a nejlepší vůbec, ale také zaniká kvůli financím. Snahy o samostatné trampské časopisy jsou ještě četnější, ale většinou nejsou realizovatelné kvůli nedostatku finančních prostředků. Nejlepší kompromisem jsou rubriky přidružené k jiným tiskovinám, které fungují a jsou velice oblíbené. Roku 1935 vychází celostránková příloha Nedělního listu *Jedeme za romantikou*. Čtené a úspěšné rubriky byly *Volání dalek a*

²² HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upravené. Praha: Novinář, 1990, s. 10. ISBN 80-7077-432-0.

²³ JANEČEK, Petr. *Folklor atomového věku: Kultura trampů*. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, Univerzita Karlova v Praze, 2011, s. 65-66. ISBN 978-80-87398-11-1.

²⁴ HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2. upravené. Praha: Novinář, 1990, ISBN 80-7077-432-0.

Z města do přírody. Stále tramské přílohy jsou v roce 1940 v časopisech Ahoj na neděli, Národní politika, Rozruch, Letem světem a Rodokaps.

3.8 Svět trampů

*„Opravdoví trampové nikdy neberou drogy, to jsou jen berle pro rozmazlené slabochy, kteří se nedokáží postavit na vlastní nohy. Tramping není móda, je to jen určitý způsob života!“*²⁵

Semínka trampingu padla na úrodnou půdu ve chvíli, kdy to bylo nepříhodnější a vzešla v nesmírně velikou organizaci, která přetrvala v podstatě beze změny až do současné doby.

Tramská filozofie souvisí s dobovým trendem „návratu k přírodě“. Touhu po svobodě, dobrodružství a volnosti (což jsou hlavní rysy trampingu) lze nalézt i v dobrodružné literatuře.

²⁵ Co je Tramping a jak vzniklo jeho jméno?. <https://sites.google.com/site/nastramp/home> [online]. 2010, 25. 3. 2012 13:41 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/nastramp/historie/cojetrampingajakvzniklojehojmeno>.

4 Román do kapsy – RODOKAPS

Román do kapsy neboli rodokaps neboli sešitový román zastává v oblasti české literární produkce podstatou roli. Dobová kritika spojila rodokapsy s představou sériové, mechanické produkce, neosobních výrobků – zkrátka vytvořila pro rodokaps obraz továrny, která pohlcuje kulturní možnosti a lidské schopnosti autorů. Ale pro čtenářskou obec znamenaly rodokapsy absolutní nadšení a získaly si velkou pozornost a zájem. Jde totiž o literaturu dostupnou nejen finančně, ale také tematicky, opravdu široké veřejnosti. Romány do kapsy se diferencovaly do dvou základních skupin a to romány pro muže a romány pro ženy. Každá skupina měla řadu edic, které fungovaly samostatně, a spojovala je pouze stránka materiální. Já se zaměřím na skupinu románů pro muže, tedy skupinu s dobrodružnými příběhy. Obecné charakteristiky jsou společné všem edičním řadám, které vycházely. V konkrétních případech se budu věnovat té edici, která kromě formy románu do kapsy nese i stejný název – Rodokaps.

4.1 Základní struktura rodokapsu

Slovo rodokaps se dostává do českého jazyka na konci roku 1937 a může mít trojí význam. Z prvního pohledu je rodokaps chápán jako western tzn. příběh z Divokého západu, dobrodružný román, jehož hrdiny budou kovbojové, šerifové a Indiáni. Z druhého pohledu je rodokaps chápán jako literatura bez estetické hodnoty, tedy je to jiný název pro literární brak. Posledním, třetím významem je pohled na rodokaps z jeho formální stránky. Jako na určitý typ literatury, který má typické provedení a šíření mezi cílové skupiny lidí. V prostředí české literatury je rodokaps nejvíce spojován právě s třetím významem. A proto se stává názvem pro celou sérii románových edic, které tuto první napodobují nebo přicházejí po ní.²⁶

Románový sešit se začíná prosazovat v polovině roku 1935, kdy pražský knihkupec Zdeněk Holferd vydává první číslo čtrnáctideníku *Romány do kapsy* s vidinou toho, že: „čtenář najde levnou časopiseckou literaturu nejrůznějšího druhu.“²⁷ Rodokaps se však navzdory svému názvu do kapsy rozhodně nevešel. V knize *Svět Rodokapsu* Pavel Janáček říká: „*Rodokaps ohlašoval literaturu, za níž nebude čtenář povoláván do svatyně studovny, ale která naopak vyrazí za ním, bude jej provázet ruchem a zmatkem života, vyplní mu volné*

²⁶ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, ISBN 8024606402.

²⁷ SIROVÁTKA, Oldřich. *Ach, ta láska: průvodce po české brakové literatuře*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1984, s. 11.

okamžiky, bude literaturou kolektivních prostor, křižovatek a shromaždišť, nebude tezaurována, ale průběžně spotřebována. Svým způsobem se tedy obrací k člověku města, k člověku bez knihovny, a třeba i bez domova, k člověku na cestách, který minulost neschraňuje, ale zbavuje se jí, k poutníkovi přítomnosti, čekateli na budoucnost, krátce – k obyvateli moderní doby.“²⁸

4.2 Časopis versus kniha

I když vycházel Rodokaps v sešitové podobě, docházelo k neustálému srovnávání a konfrontaci s klasickými vázanými knihami. Vnitřní spor pro každého čtenáře spočívající v tom, zda si Rodokaps do knihovny postaví nebo položí, byl výraznější, než by se dalo očekávat. Nadšenci si nechávali sešity vázat do pevných vazeb, podepisovat a jako největšími poklady si jimi plnili své knihovny. Přesto si však uchoval časopiseckou podobu a to z několika důvodů. Forma časopisu byla finančně méně nákladná než kniha, mohla zahrnovat také nepříběhové dodatky a to ve formě různých reportáží, anket, článků. Ale na rozdíl od knihy mohl být do rodokapsu (ať do příběhové nebo mimopříběhové části) zahrnut nějaký námět, výsledek ankety, na který mělo být následně reagováno veřejností, nebo naopak byla textem vyvolána diskuze a anketa vyplývající z příběhu. Toto u klasické knihy není realizovatelné. Jde o médium, které má vlastnosti knihy a časopisu zároveň. *Rodokaps ironicky nazývaný Morzakor (mordování za korunu)*²⁹ má však spolu s dalšími typy textů (romány na pokračování vycházející v denících, obrázkové časopisy) nezanedbatelný vliv na širokou soudobou veřejnost a navzdory kulturnímu mínění jsou pro nejširší vrstvy čtenářů oblíbenou (a často jedinou) četbou.

Rodokapsy však nebyly pouze českou záležitostí, objevují se také v Německu, Francii a dalších evropských zemích. Prapočátky zájmu o tištěnou literaturu širokou veřejností souvisí s vynálezem knihtisku a masivním rozšířením tiskovin. V americkém prostředí se projevuje masový tisk rychleji a *magazín* se stává v prvních desetiletích dvacátého století hlavním nositelem zábavné četby. Americké magazíny však mají podobu sborníků, a každé číslo se skládá z několika kratších próz. Dalo by se říci, že rodokapsy jsou opakem amerických magazínů. Čeští překladatelé však magazíny překládají a autoři z nich čerpají témata, postavy a motivy pro vlastní rodokapsové příběhy.

²⁸ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, s. 15. ISBN 8024606402.

²⁹ SIROVÁTKA, Oldřich. *Ach, ta láska: průvodce po české brakové literatuře*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1984, s. 11.

Románové sešity nevznikly samy o sobě. Prvními předchůdci byly „periodické povídkové série“. Byly to malé sešitky dostupné v knihkupectvích i v trafikách od roku 1910. Nejznámější řadou byly přeložené příběhy o newyorském detektivovi Cliftonovi. Ale patřily sem také první české detektivky, přeložené série o Buffalo Billovi a Nicku Carterovi a další.³⁰

4.3 Formální stránka rodokapsu

Jak již bylo řečeno, je rodokaps chápán jako typ literatury. Díky oblíbenosti, jaké Rodokaps dosáhl, se během let 1935-1945 objevuje 13 různých románových edic, vydávaných formou sešitového románu. Vedle Rodokapsu sem pařily edice – *Weekend*, *Rozruch*, *Krásný román*, *Moderní romány*, *Divoký západ*, *Dobré čtení*, *Čtení pro ženy*, *Večery pod lampou*, *Besedy Hvězdy*, *Románové novinky*, *Oddech po práci* a *Večery*. Z těchto dalších edic vyšlo nejvíce čísel *Rozruchu* a *Krásného románu*, naproti některé vyšly pouze v několika číslech.

Všechny edice vycházely v Praze a nejvýznamnějšími nakladateli byli – tiskový koncern *Melantrich*, *Tempo*, *Československá akciová tiskárna*, *Orbis*. Zpočátku vycházely pouze sešity určené pro cílovou skupinu mužů a to sešity s dobrodružnou a kriminální četbou. Ale později vyházejí romány také pro ženy, které jsou čtením sentimentálním. Edice pro obě cílové skupiny jsou ve vzájemném poměru přibližně 1:1. Hlavním jazykem je čeština a v případě *Večerů pod lampou* je to také slovenština. Sešity vycházely v rychlém sledu. Když to bylo možné tak každý týden nebo každých 14 dní. Za 10 ročníků vycházejících v letech 1935-1945 bylo otištěno celkem 407 sešitů. Až do roku 1940 vycházelo 52 čísel ročně, ale poté se počet začal snižovat a v posledním roce vyšlo pouze 6 sešitů. Kromě snížení počtu vydaných sešitů, dochází také k obsahovému zestručnění, tzn., že všechny do té doby připojované rubriky, reportáže a články netýkající se přímo příběhu zanikají. Rodokapsy jako takové sice ne, ale po 2. Světové válce se výrazně proměňují a po komunistickém převratu se stávají nepřijatelnými a jejich původní povaha zaniká. Éra klasických románů do kapsy končí s únorem 1948.³¹

Náklady nebyly vedené, proto je nelze přesně stanovit, ale u románů „pro muže“ to bylo v desítkách tisíc a u románů „pro ženy“ až ve stovkách tisíc. Edice Rodokaps vycházela nejprve v nákladu 100 000, ale později se počet výtisků ustálil na počtu 80 000. Souhrnný

³⁰ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, s. 15. ISBN 8024606402.

³¹ SIROVÁTKA, Oldřich. *Ach, ta láska: průvodce po české brakové literatuře*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1984

náklad všech edic činil zhruba 15 milionů kusů během jednoho roku. Sešity byly rozšiřovány všemi prostředky, které je mohly poskytovat a to knihkupectvími, antikvariáty, ale také trafikami a dalšími prodejny či knihovnami. Zásadním faktorem byla cena. Sešit stál 1,20 - 1,50 Kčs (což byla cena krabičky cigaret), zatím co nejlevnější brožované knihy (se stejným rozsahem) se pohybovaly od 5 Kčs po 11Kčs i více.³²

Románová edice mohla mít trojí podobu a to kvartového sešitu (větší formát A4), osmerkového sešitu (větší formát A5) nebo šestnácterkového sešitu (větší formát A6). Nejfrekventovanější byl formát kvartový. V obou menších formátech se kvůli čitelnosti text tiskl do dvou sloupců. Počet stran vyhrazený pro hlavní text kolísal v rozmezí 50-200stran rukopisu podle druhu edice. Závazná byla spodní hranice, kvůli nákladům potřebným na vytištění čísla. Horní hranice byla překonávána jen velice výjimečně. Optimální rozsah pro Rodokaps byl v roce 1939 140-190 stran (počítáno podle současné normované strany). Za protektorátu se tento rozsah zmenšil až na polovinu.

Obsahem byl jeden ukončený příběh (jen velice výjimečně to mohla být dvojice nebo série povídek). Sešit doplňovaly – kratší povídky (původní i překladové), tematicky podobné romány tištěné na pokračování, básně, anekdoty, poradny členěné do různých rubrik, zpravodajství (zábavné i poučné), medailonky, receptáře, kulturní referáty.³³

4.4 Otázka autorství

Když začaly vycházet romány do kapsy, prudce narostl zájem o zábavnou literaturu. Překladové texty byly pomalu nahrazovány původními díly. Poptávka byla však velká a množství stávajících autorů ji nedokázalo pokrýt. Tak vstupují na pole literatury noví autoři. S pocitem nadšení, že vytvářejí nový typ literatury - zábavný román, zakládají v květnu roku 1939 *Klub autorů dobrodružných románů*. I když z literárního hlediska nevytvářeli nic nového (v rodokapsech nic nového nevzniklo), 18 zakládajících beletristů silně přispělo k rozvoji rodokapsu. Jejich sdružení dokonce působilo jako zprostředkovací agentura mezi vydavateli a členy. Postavení autora však bylo poměrně složité. Když byl sešit vydán, musel zaujmout na první pohled, a tak byl kladen důraz na titulní stranu (viz. příloha 4). Ta byla výrazně upravená a ilustrovaná. Autor a název zde byli uvedeni, ale název byl zvýrazněn více než autor. Název byl ještě o něco méně výrazný oproti názvu edice, ročníku a číslu vydání. (viz. příloha 5 - 8) Takže informace o autorovi byla v podstatě nevýznamná. Autorský subjekt

³² SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, PULS (Československý spisovatel), 26. ISBN 802020122x.

³³ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, s. 15. ISBN 8024606402.

byl ovlivněn také velkou četností textů. Díky častému vycházení a velkým nákladům, muselo vznikat mnoho textů. Ty byly přijímány do redakcí, kde procházely korekturami. Těm „šťastnějším“ autorům, byl text vrácen k úpravám, ale stávalo se také, že román byl upraven přímo v redakci. Autor byl nucen někdy text zkrátit, někdy prodloužit, pozměnit určité pasáže. Žádné normy ani příručky neexistovaly, a pokud chtěl autor, aby byl jeho text úspěšný, musel sám vypozerovat, které žánry, zápletky a témata jsou oblíbenější než jiné. I přes to všechno, však jsou romány samostatná autorská díla. Situace autorů tedy nebyla snadná, nicméně je to od tvorby neodradilo.

V souvislosti s narůstající potřebou domácích autorů a jejich vstupem do literatury se mezi aktivní tvůrce dostávají lidé mnoha povolání. Lidé znalí i neznalí elitní literatury. *Avšak o naprosté většině těchto autorů literární historie mlčí, přestože jsou to desítky skladatelů románů a povídek.*³⁴ Pro každého, pro koho bylo napsání románového sešitu osobní metou, se otevřela možnost psaní. Nebylo podstatné, zda šlo o studenty, profesory, advokáty, úředníky, cestovatele, dělníky, řemeslníky nebo ženy. Autoři pocházeli ze všech vrstev společnosti a také ze všech kulturních zázemí. Mezi autory náleželi lidé z dělnického prostředí, ale také ze starých českých vzdělaneckých rodin, vedle sebe se setkávaly dcera architekta a dělnice. Autoři mohli být členy politických stran ale také apolitici. Někteří autoři vydali pouze několik románů či povídek, ale někteří se staví do úplného opaku a svou plodností vydávají románů i několik desítek. Vytvořit nějaký obecně platný model autora románového sešitu je nemožné. Autory je možné popsat jako skupinu věnující se tvorbě populární a zábavné četby. Lze je rozdělit do tří skupin – autoři neintencionální, intencionální a inzitivní.³⁵

Neintencionální autoři jsou ti, kteří do rodokapsů přispívali bez vlastního záměru. To zahrnuje autory, kteří se sešitové tvorbě nevěnovali, ale jejich dílo odpovídalo požadavkům na rodokapsovou literaturu. Další skupinu tvořili autoři patřící do fondu národních a evropských klasiků (Defoe, Gogol, Puškin, Němcová, Máchá). V této skupině se vyskytly také texty, které vznikly dříve, pro jiné účely, ale nebyly publikovány a jejich autoři se řadili mezi autory vyšší literatury (Řezáč, Šajner).

Intencionální autoři jsou ti, kteří pocházejí z domácího prostředí a tvoří svá díla s ambicemi na publikování v sešitových edicích. Širší kulturní spektrum dokonce respektovalo některé tyto autory. Dále sem náleží zahraniční autoři, jejichž texty svými tématy odpovídají rodokapsovým požadavkům.

³⁴ SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 32. PULS (Československý spisovatel), 26. ISBN 802020122x.

³⁵ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, s. 15. ISBN 8024606402.

Inzitivní autoři jsou ti, kteří se na základě čtenářské zkušenosti z rodokapsových sešitů pokouší o vlastní texty. Jejich tvorba byla příležitostná. U několika autorů dochází k profesionalizaci a přechodu do skupiny autorů intencionálních. Ale neznamenal to, že by se psaní stalo jediným povoláním. Takových autorů bylo velice málo.

Na početním zastoupení jednotlivých skupin lze získat přehled o změnách v podílu jednotlivých typů autorů a textů na románových sešitech po květnu roku 1945. *Inzitivní* autoři zcela mizí, intencionální autoři se mění a nejvíce jsou publikována díla autorů neintencionálních. Ti, kteří tvořili rodokapsy před rokem 1945, se uplatňují minimálně a jejich místo zaujímají spisovatelé z pomezí zábavné a lidovými výchovné beletrie, které se věnovali před rokem 1945. Překladová část je také silně měněna a západní země jsou nahrazovány zeměmi slovanskými.³⁶

Jak už bylo zmíněno, obecně platný model autora vytvořit nejde. Ale i tak by se dali autoři rozdělit na amatéry a profesionály. Jak by tedy vypadal takový rodokapsový profesionál? Člověk žijící v rámci moderních avantgardních směrů s alespoň se základním vzděláním. Psaní románů se věnoval vedle svého občanského povolání, většinou střední intelektuální úrovně. Nad dílem dokázal udržet racionální kontrolu a sebe považoval za spisovatele, který psaním plní určité poslání vůči literatuře a životu. Jeho hlavním záměrem bylo čtenáře pobavit, ale také poučit o různých myšlenkách. Svou práci cítil jako ryze český výtvor, založený na potřebách daného žánru, a nepovažoval ji za tvorbu elitní. Svým příběhům věřil, měl je rád a vkládal do nich vlastní život. A jak byl ceněn rodokapsový autor? „*Za napsání sešitového románu se platilo asi 1000 až 1500 Kčs. Za překlad se prý platilo 20 haléřů za řádek.*“³⁷

Z celkového počtu 407 sešitů bylo *145 sešitů napsáno autory českými*, ostatní jsou díla překladová. Zpočátku překlady tvořily většinu vydávaných textů, ale často šlo o překlady poměrně volné, takže se jednalo spíše o adaptace. Nejprve se překlady týkaly evropských zemí (s výjimkou Ruska), ale s příchodem westernu dochází k silné amerikanizaci. Během protektorátu jsou překlady ze západních zemí postupně zastavovány (USA je nežádoucí).

³⁶ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, ISBN 8024606402.

³⁷ SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 41. PULS (Československý spisovatel), 26. ISBN 802020122x.

Rozsah domácí tvorby však není na první pohled jednoznačný. Vedle překládaných autorů, zde bylo také mnoho autorů tvořících pod pseudonymy. Ty byly velice rozličné a zahrnovaly jak česká tak cizojazyčná jména. Často vznikaly přesmyčkami z přesmyček. Rekordmanem v počtu pseudonymů byl Jaroslav Pokorný, který vydal 33 románů, ovšem pouze 3 pod vlastním jménem a ostatní pod 5 pseudonymy – Pavla Dvořáková, Petr Kalina, Axel Johanson, Rex Carrey a Charles P. White. Ale funkce pseudonymu byla pochopitelná. Příběhy ze sešitů se nečetly pouze jako projev autora, ale jako projev svého žánru. Čtenáři očekávali nejen zvukný název, ale i zvukné jméno. Jméno autora je považováno za jakousi značku a tato značka se stává pro text doporučením. Název i jméno autora muselo odpovídat požadavkům čtenářstva. V sešitových románech a populární literatuře vůbec je autorský princip (existenciální ručení ve vztahu člověk – text) vždy slabší než v umělecké literatuře, proto rodokapsy tíhnou k pseudonymitě. Stávalo se i to, že jeden autor měl pro každý žánr nebo skupinu adresátů zvláštní pseudonym. Neobvyklá nebyla ani situace, kdy pod jedním pseudonymem publikovalo více autorů, každý pracující samostatně. Proto také lze najít často označení rodokapsů (a populární literatury vůbec) jako literatury bez autorů, literaturu depersonifikovanou. Pseudonymy sice vnášely poněkud nejistý pohled na množství domácí literatury, napomohly rozvoji nových žánrů v českém prostředí. Nové styly byly snáze přijaty od cizího autora, byť jím byl raný český spisovatel daného žánru. Exoticky znějící přiléhavé jméno navozuje u čtenáře pocit, že autor je skutečným znalcem prostředí, kterým se věnuje a je odborníkem na danou látku. Pseudonym neznamená předstírání cizího díla nebo autora, jde o předstírání originality a mohutnosti žánru jako takového. Pseudonymy byly hojně užívané a tím pádem hranice mezi domácí a zahraniční tvorbou byla těžko rozlišitelná. Ale když bylo uvedeno autorství americké, anglické nebo francouzské, autorem byl opravdu příslušník cizího národa.^{38,39}

4.5 Literární postupy v románových sešitech

Edice románových sešitů nelze považovat za specifický a samostatný druh literatury. *„Tentýž „filmový“ střih a „snadný“ epický čas, který dokázal eliminovat přesuny mezi etapami a prostor děje, tytéž konstrukce a jazyk vyprávění, modely hrdinů, zápletek, prostředí,*

³⁸ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, s. 15. ISBN 8024606402.

³⁹ SIROVÁTKA, Oldřich. *Ach, ta láska: průvodce po české brakové literatuře*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1984

*popularizované a diskutované ideje bychom našli všude jinde v populární literatuře oné doby a to nejen české.*⁴⁰ Jak již bylo řečeno, značnou část románů do kapsy tvořily překlady. V rámci snahy o vybudování vlastní identity, k naznačení své druhové paměti, dochází k odkazování na historii a tradice populární literatury. Z toho plyne, že by měly být sešitové romány „*extrémně zjednodušenou, primitivní variantou soudobé četby*“⁴¹ Populární literatura, která se tady objevuje, nemá monotónní a neširoké rozložení. Proto se zde mohlo uplatňovat více literárních postupů, stylových a tematických prvků značného rozsahu vedle sebe na relativně malém prostoru. „*Autor používá a využívá a literárních konvencí a literárních šablon – tematických, dějových, ideových, slohových, jazykových.*“⁴² Spojují se zde prvky románů v dopisech (původní sentimentální román z konce 18. Století) s prvky moderní žurnalistické literatury (reportážního románu). Dále se v rodokapsových edicích se objevují také dva významné žánrové principy a to princip historický a humoristický. Tyto principy se objevují v edicích pro ženy, ale i pro muže. V románových sešitech jsou sice zabudovány trvale v podstatě od rozvoje rodokapsu, ale jsou vydávány pouze zřídka a masivní boom přichází až s květnem 1945. Hlavními výsledky spojení těchto dvou žánrů jsou „*drobnokresebné historické romány z každodenního života lidových vrstev minulosti nebo romány popularizující určité pojetí národních dějin*“.⁴³ Většina dobrodružných historických textů byly přeložené romány dumasovského typu. Humoristický přístup se uplatňoval v návaznosti na jiné žánrové zápletky (běžné dobrodružné, kriminální a milostné), nevytvářel si vlastní typ románů a tak se po roce 1945 objevují v rodokapsech studentské a trampské humoristické romány, humoristické detektivky, příběhy o namlouvání. Tyto humoristické texty, které tíhly k idylickému náhledu, měly tendenci se propojovat s historickým žánrem. Proto jsou tyto dva postupy nedílnou součástí rodokapsu a jejich užívání prudce narůstá po konci druhé světové války.

Situace vyprávění mohla být neosobní, s vnější perspektivou, ale stejně tak mohla být také čistě autorská nebo silně subjektivní. Stojí vedle sebe lyrická i epická vyprávění a nezřídka kdy dochází k silnému prolnutí také s dramatickou složkou (díky extrémní

⁴⁰ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, s. 28. ISBN 8024606402.

⁴¹ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, s. 29. ISBN 8024606402.

⁴² SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 32. PULS (Československý spisovatel), 26. ISBN 802020122x.

⁴³ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, s. 35. ISBN 8024606402.

dialogičnosti) a vznikají romány, které mají podobu scénáře. Nicméně epičnost patří mezi hlavní vlastnost rodokapsového románu. Ve všech edicích se objevuje tíhnutí k jisté sentimentalitě a dobrému konci a to i u dobrodružných příběhů či westernů. Dalším typickým rysem je, že postavy a děj jsou postaveny na základě kontrastů a hyperbol, které jsou dohnány do extrémů. Příběh je konstruován přímočaře za sebou, časově lineárně a většinou podle jedné dějové linie. Tyto vlastnosti rodokapsových textů, však plně odpovídají požadavkům čtenářů. Ti čtou Rodokapsy pro jejich dramatický děj od začátku příběhu do jeho konce, napínavost a určitou míru dojmavosti.

Povaha rodokapsu jako „se čtením spíchnutých novin“ a nepřetržitá potřeba velkého množství nových textů se podepsala na postavení sešitových edic v rámci české literatury tím, že byly odsunuty na samý okraj. V rámci populární literatury je na románový sešit pohlíženo jako na nižší celek a je chápán jako jednodušší vrstva. O tom, že byl tento postoj rozšířen mezi významnými osobnostmi soudobé populární literatury, svědčí i to, že největší velikáni do žádné románové edice nikdy nepřispěli. Řadí se sem například Foglar, Troska, Radoměřská nebo detektivkář Fiker, ačkoliv sám vedl jednu z vydávaných edic.⁴⁴

4.6 Rodokaps z hlediska žánrového

Literaturu nižší umělecké hodnoty, kam jsou rodokapsy řazeny, lze: „roztřídit do několika oblastí: (1) dobrodružná, činů a strachu, (2) hrůzy a strachu, (3) sentimentu a srdce, (4) erotiky, (5) humoru a komiky.“⁴⁵ Pro oblast Rodokapsů je nejvíce příznačnou skupinou skupina první, ale vyskytují se prvky ze všech čtyř dalších oblastí. Rodokapsy byly opravdu žánrově velice rozličné a deseti ročníky prošlo 26 tematických oblastí. Patří sem například antisemitská témata, příběhy z leteckého nebo námořního prostředí, gangsterské příběhy, špiónské a další. Ze všech nejvíce bylo románů westernových (225), pomyslné druhé místo patřilo románům s detektivním tématem (70) a třetím nejfrekventovanějším tématem bylo téma dobrodružné (43). V neposlední řadě zaujímá mezi tematickými celky místo také trampské prostředí. Nicméně diferenciací je obtížná, proto jsou tato čísla pouze orientační. V některých příbězích se témata prolínají, často jde o nevýrazné příběhové směsi složené z obvyklých zápletek, postav. Motivy, které se objevují, se dají mimo jiné zařadit do

⁴⁴ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, ISBN 8024606402.

⁴⁵ SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, s. 18. PULS (Československý spisovatel), 26. ISBN 802020122x.

dobrodružné či kriminální četby, ale stejně také do četby milostné. I když se v rodokapsech vystřídalo velké množství témat, za dvě stěžejní se dají počítat westerny a příběhy detektivní

4.6.1 Westerny - příběhy z Divokého západu

Příběhy o neohrožených šerifech a tvrdých mužích, kteří bojují nejen s divokou a zákeřnou přírodou, s přírodními živly a nelítostnými podmínkami extrémních krajín (mezi něž lze řadit pouště, vysoké hory, mohutné lačné řeky, nekonečné právie bez zdroje vody či úkrytu, nekonečné ledové pláně bičované divokým větrem), ale také s dravci, kteří na ně číhají, aby je rozpárali ostrými drápy a zobáky, roztrhali špičatými tesáky nebo podupali mohutnými kopyty a v neposlední řadě s indiánskými kmeny, co si brání své území, které jim rvou z rukou. I přes množství vydaných příběhů však není western hned od počátku hlavním tematickým celkem. Stává se dominantním až později a románovým sešitům kraluje mezi roky 1938-1942. Před tímto obdobím a po něm se objevují srovnatelně početná směs dalších typů detektivní a dobrodružné literatury. Westernová četba sama o sobě také nebyla jednotvárná, lze ji rozdělit na dvě základní linie – *romány kovbojské* a tzv. *Zlatokopky*.

Kovbojské romány se odehrávají v americkém prostředí (nejčastěji dobytkařské oblasti) nebo na americko-mexickém pomezí. Zápletky, které se zde objevují, jsou typické pro americký western, jehož překlady tvoří největší část překladů. Zřídka se také objeví historizující westerny (př. *Válka o Texas*). Během protektorátu se děje přesouvají do Ameriky jižní (USA jsou nežádoucí).

Zlatokopky jsou dobrodružné příběhy z oblastí Ameriky a Kanady, které leží severněji, velice často se oblevuje Aljaška. Tyto příběhy jsou spjaté s hledáním zlata. Postavami jsou zlatokopové, lovci, šerifové a obchodníci.^{46,47}

⁴⁶ SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, PULS (Československý spisovatel), 26. ISBN 802020122x.

⁴⁷ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, ISBN 8024606402.

4.6.2 Detektivní příběhy

Příběhy, kdy hlavním hrdinou je geniální detektiv nebo polepšený zločinec, který vždy odhalí nejtajnější zákoutí zločineckých plánů. Překazí blížící se nebezpečí, přemůže nekalé živly, které páchají škody společnosti. Podobně jako western, také detektivní příběhy se objevovaly v několika základních typech. Patří sem klasické detektivky (příběh s tajemstvím), thrillery (jde hlavně o vylíčení činů hlavního hrdiny), humoristické příběhy, parodické detektivky (s hlavní hrdinkou ženou). Ale jako příběhy s kriminální tematikou lze považovat také příběhy ze sportovního odvětví (život profesionálních sportovců se zaměřením na sporty typu box, dostihy, automobilové závody). Největší převahu si však uchovaly klasické detektivky. Typickým prostředím pro detektivky českých autorů bylo prostředí domácí (pokud se odehrávaly v cizině, tak v Anglii nebo hlavních městech západní Evropy, zvláště v Paříži). Pro hrdiny je typicky kosmopolitismus, cestují od Ameriky po Orient. V rámci cestování do záhadných a krutých orientálních zemí se v meziválečném období stává součástí příběhů také bolševická revoluce a její mocenské zájmy. V populární literatuře je však hodnocena kritičtěji až přímo opačně než v modernistickém proudu intelektuální kultury.

Legionářská tematika se do sešitů dostává pouze okrajově (autoři toto téma vnímají jako příliš závažné a proto jej nestanoví jako téma celého příběhu), ale po druhé světové válce vzrůstá počet detektivních příběhů, které inspirují bojem Čech a Evropy proti Německu a protiněmeckým odbojem vůbec. Vzniká špionážní typ románů. Zvláštní variantou kriminálních příběhů jsou romány gangsterské.

Některé detektivky, stejně jako některé westerny, často vytvářely volné série, které byly vzájemně propojené hlavním hrdinou nebo určitým motivem. Tyto texty na pokračování psali stejní autoři.

Co se však týká samotné žánrové charakteristiky, nepřinesl sešitový román nic nového. Detektivka, western, osudy mužů a žen vystavovaných osudovým zkouškám se v českém literárním prostředí objevují již dříve. Westerny s americkými kovboji se v knižní podobě uplatňují již od počátku dvacátých let (z nich čerpá inspiraci mimo jiné i tramping). Žánr detektivek má za sebou již poměrně dlouhou dobu existence (čtvrt století). „*Detektivka se pohybovala v širokém řečišti od případů dobrodružného reka Cliftona přes wallaceovské thrillery Edgara Colinse nebo Eduarda Fikera po Vachkovy romány s figurkou pražského*

excentrika Klubíčka.“⁴⁸ Nicméně některé z žánrů, hlavně western, se staly stěžejní pro románové sešitové edice a vznik westernu. Právě s českým westernem je rodokaps spojován na úrovni jazykové (což je jeden z možných významů slova rodokaps, který se projevil v českém prostředí, jak bylo zmíněno zpočátku).

4.7 Základní prvky románového příběhu pro muže

Jako každý literární žánr i rodokaps má několik charakteristických prvků, které prostupují napříč celou érou sešitových románů. Rodokapsy byly velice dynamické příběhy založené na nápadných kontrastech (dobro x zlo, odměna x trest, chudoba x bohatství). Nerozvíjela se sice žádná silná narativní figura (když se objevila, během textu se opět zploštila a změnila v prostý děj), zápletky byly v podstatě povrchní. Ale o to spíše bylo důležité, jakého hrdinu, do jakého prostředí a proti jakým nepřítelům autor zasadí.

Nedá se říci, že by nějaké prostředí nebo typ hrdiny bylo typické a vyloženě dominující nad ostatními. Rodokapsy jsou takovou všehochutí, co jen fantazie autorů dokáže vytvořit. Ale přesto lze nalézt společné činitele ve všech příbězích.

4.7.1 Prostředí

Prostředí příběhů není zrovna přátelské a vlídné k hrdinům, klade neustálé překážky a vyžaduje maximální soustředění, obratnost a veliké znalosti, jinak hrdinu pohltní a zničí. Nemusí jít pouze o přírodu (často vystupuje pozitivně) ale také o společnost, která bývá mnohem horším protivníkem. Společenské nešvary, mezi než patří mimo jiné i závist, pomlouvání, škodolibost, touha škodit, spiknutí atd. Tyto vlastnosti jsou ale neoddelitelně spjaty s lidským společenstvím a perfektně do smyšlených rodokapsových příběhů vnáší reálné podloží. Pro všechna prostředí je typické to, že dávají prostor k tomu, aby hrdina zkřížil svou cestu (často i zbraň) se svými nepříteli.

4.7.2 Nepřátelé

Nepřátelé hlavního hrdiny jsou kostrou celého příběhu. Kdyby nebylo koho pronásledovat, trestat, odplácet atd., seděl by daný „vysvoboditel“ v poklidu ve svém oblíbeném podniku, se svým oblíbeným nápojem. To by však velký počet čtenářů neoslovilo.

⁴⁸ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, s. 29-30. ISBN 8024606402.

Ale když jde o nějakou akci, při které hrdina často nasazuje život pro dobro společnosti, tak je situace poněkud jiná. Pronásledování lupičů, prchajících s pokladem nesmírné hodnoty, zastávání se spořádaných lidí proti rváčům nasáklým alkoholem, zastavování šílených vědců, odhalování spiklenců a zrádců je jen ochutnávkou denního chleba hrdiny. A to byli vynechání vůdci zločineckých band, pistolníci, pašeráci, piráti, chlípní kněží propadlí černému mysticismu a další sektáři, únosci a násilníci, otrokáři, zabijáci a mnoho jiných mužů nevalné pověsti. Do této skupiny však patří také ženy, které bývají dokonce zákeřnější než muži. Všichni mají společné to, že jsou vrženi osudem a svými činy před hlavního hrdinu, snaží se mu znepríjemnit či vzít život. Ale antipatie s nimi sdílí nejen čtenáři ale i hrdina sám a tudíž jsou většinou potrestáni za své činy.

4.7.3 Hlavní hrdina

Hlavním hrdinou je většinou charismatický muž vyčnívající z davu. Má nějakou schopnost nebo vlastnost, kterou jiní lidé v jeho okolí nemají. Většinou jde o vlastnosti charakterové. Dále vyniká fyzickou zdatností a neobyčejnou inteligencí. Hrdina zná perfektně prostředí, ve kterém žije. Vše, co dělá, se vydaří. Většinou ochraňuje nevinné občany před útlakem a jedná pro lásku svého srdce. Zkrátka typický kladný hrdina, ke kterému většina čtenářů cítí sympatie. Tyto vlastnosti se mohou různě kombinovat, nemusí mít všichni všechny. Hrdinkou může být i žena. Ale to, co je všechny spojuje, je odhodlání. Vytrvalost dosáhnout svého cíle. Ochota nasadit sebe sama pro ostatní. Zjednat spravedlnost podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.

4.8 **Rodokaps versus film**

Vztah mezi kinematografií a sešitovými romány byl převážně jednostranný, za to však velice důležitý. Rodokapsy neposkytovaly filmu náměty, scénáře, autory, ale odrážely jeho produkci. „Filmové hlídky“ byly nedílnou součástí nepříběhových částí v jednotlivých sešitech a zaměřovaly se na hollywoodské filmy a od třicátých let na filmy domácí produkce. Zahraniční i domácí herci byli často otiskováni na titulních stranách časopisů. Ve vztazích mezi textem a filmem se uplatňovaly 3 postupy.

4.8.1 1. Postup

Vyšel román, podle kterého byl natočen film (většinou americký, německý ale také český). Tento film byl buď u nás již uvedený, nebo vyšel pouze v zahraničí. Poté se na něj upozorňovalo formou reklamy nebo poznámky. To zvyšoval zájem o film, ale také vrhal část

úspěchu filmu na titul díla a autora. Film znamenal pro text určitý punc kvality. Tato vazba byla tak silná, že často docházelo k falšování údajů o zfilmování (odkazování na neexistující zahraniční filmy).

4.8.2 2. Postup

Uplatňoval se častěji u filmů domácích. U filmů, které neměly knižní předlohu, byla otištěna literární adaptace scénáře (tu připravil sám autor, scénárista nebo osoba z branže k tomu oprávněná). Tyto sešity vycházely s menším předstihem před uvedením filmu nebo s menším zpožděním po premiéře. Šlo o partnerskou spolupráci, propagaci daného filmu a anotaci jeho obsahu.

4.8.3 3. Postup

V tomto případě šlo o „opsání“ zahraničního filmu. Text však nevznikal na základě podkladů k filmu a účasti zasvěcené osoby (která se podílela přímo na vzniku textu nebo se alespoň pohybovala ve filmovém prostředí). Autor navštívil biograf, shlédl film a pak ho přepsal jako románovou „kopii“ podle své divácké zkušenosti. Tento postup však většina redakcí považovala za neprestižní a tyto texty se většinou jako hlavní příběh do sešitu nedostaly. Na přelomu čtyřicátých a padesátých let se objevila snaha tento postup využít pro „opis“ sovětských filmů, ale byl rezolutně odmítnut a potlačen.⁴⁹

Jako důkaz, že se rodokaps dostal do české kinematografie nejen svým obsahem, ale také fyzicky, lze uvést film *Cesta do hlubin študákovy duše* (režie Martin Frič, 1939) – a to postavou septimána, který je pověstný tím, že svou pozornost nesměřuje na vyučování, ale na čtení pod lavicí. A dotyčný čte právě román do kapsy *Rudý ďábel*, tento podlavičník je mu profesorem zabaven. Ale sám profesor je jím tak zaujat, že na školní radě také čte pod lavicí. Když repetent přijde požádat, aby mu časopis vrátil, či případně alespoň prozradil konec příběhu, profesor svolí, ale pouze když mu provinilec obstará druhý díl.

⁴⁹ JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, ISBN 8024606402.

5 Obecné charakteristické prvky v rodokapsech

Jak bylo zmiňováno výše, nelze popsat nějaký obecně platný model autora. Ale existují určité společné motivy, které je možné nalézt ve všech románech pro muže a napříč všemi žánry. Pokusím se je ukázat ve třech nejfrekventovanějších žánrech a to v detektivním, dobrodružném a westernovém románu.

5.1 Rodokaps detektivní

Největší případ inspektora Cumminse je první rodokaps, který publikoval v sedmém čísle druhého ročníku Rodokapsu Bob Hurikán. Tento autor je považován za jednoho z největších umělců z řad trampů a je autorem Dějin trampingu (vydaných roku 1940), což je do dnešní doby jediné ucelené dílo zabývající se trampíngem.

Příběh vypráví o tom, jak dva polepšení kriminálníci, dva detektivové ze Scotland Yardu a místní inspektor odhalí dlouho plánovaný zločin. Náhodou se setkají v malém anglickém městečku, jehož klášter vlastní poklad – monstranci nevyčíslitelné ceny, aby bojovali proti zločinecké bandě, co se rozhodla ke krádeži století.

5.1.1 Prostředí

V tomto románu se ocitáme v prostředí malého anglického městečka, které na první pohled není ničím zajímavé. Vede tam jediná příjezdová cesta a všude kolem ho obklopují husté lesy s kaplí. Centrem je hostinec, kde se odehrává veškeré společenské dění. Jedinými stavbami v okolí je klášter a starobylý zámek.

Jsou zde vidět typické prvky – osamocené město, klášter, osamocená kaple v lese, panské sídlo. Vesnická skupina lidí, která stojí na vzájemných pomluvách, zvědavosti, maloměšťáctví. Opovrhují inspektorem, který je sice svérázný, ale měl by být autoritou.

5.1.2 Hlavní hrdina

Inspektor Cummins je hlupák, který je celému svému okolí pro smích se svou podezíravostí. Když se do městečka přestěhují noví zámeční pánové, přenesou se všeobecná pozornost směrem k nim. Jsou to fyzicky zdatní muži, kolem nichž se dějí údajně kouzla. A je nasnadě, že s jejich příchodem se městečko budí ze strnulosti.

Zámeční pánové jsou však bývalí kriminální živlové, elita ve svém oboru, ale obrátili se stranu dobra a mysleli si, že odchodem na zastrčené venkovské sídlo udělají konec za svou

minulostí. Ale když zjistí, že v klášteře se ukrývá jedna z nejcennějších relikvií v celé Anglii a nedlouho poté se objeví „staří známí“ ze strany policie i podsvětí, dochází jim, že minulost není uzavřena. Jakmile se vyskytne problém, jdou za jeho vyřešením podle svého nejlepšího vědomí. Jejich zkušenosti, pozorovací schopnosti, kouzelnické triky a v neposlední řadě také fyzická zdatnost jim pomůžou dojít svého cíle. A samotný inspektor? Je to hlupák, který nakonec sklídí úspěch za jiné, ale ku prospěchu všech zúčastněných. Vlastně se také obětuje pro ostatní a svou podezíravostí paradoxně pomáhá k definitivnímu vyřešení celé záhady.

5.1.3 Nepřátelé

Nepřáteli jsou známí a zkušení zločinci z Londýnské galerky. Jeden z nich dokonce chystá krádež dva roky v klášteře jako falešný mnich. Při nočních schůzkách v lese, kde se radí, jak vše provedou, dokonce jednoho policistu postřelí.

Definice nepřátel je velice jednoduchá – všehoschopní, ozbrojení padouši. V rámci utajení svých plánů hlavní antagonista vraždí své kumpány. Jsou zákešní, vytrvalí a vynalézaví.

5.2 **Rodokaps dobrodružný**

Mezihvězdní piráti, jak sám název napovídá, jde o dobrodružný román s prvky sci-fi. Jeho autorkou je Marie Grubbhoferová a vyšel jako dvacáté třetí číslo pátého ročníku Rodokapsu.

Příběh se odehrává ve dvaadvacátém století a vypráví o převratném objevu, který umožní lidem nesmrtelnost. Původně dobrý úmysl pomoci celému lidstvu, se však postupně ukazuje jako hrozba. Vynález je ukraden a jeho tvůrce i se svými přáteli je unesen bandou všehoschopných ničemů, kteří si chtějí zajistit věčnou vládu nad Zemí a nejen nad ní.

5.2.1 Prostředí

Prostředí, do kterého je příběh zasazen, je poměrně pestré. Odehrává se na měsíci, kde jsou pozůstatky vyspělé civilizace, která před dávnými časy zanikla přírodní katastrofou. Tato civilizace byla vybudována na schopnosti využít prapůvodní látku („kámen mudrců“) a je velice podobná staroegypstskému náboženství na Zemi. A díky zájmu o nesmrtelnost jsou původní obyvatelé stále přítomni, i když pouze jako duchové, jelikož jejich těla byla zničena.

Dalším místem je Mars. Zde je také vyspělá civilizace, která však již vše objevila, a proto je to v podstatě spící planeta. Opět je zde určitá paralela k Zemi, neboť architektura je vystavěna ve stylu, který nápadně připomíná gotiku.

Převážná část příběhu se odehrává také na Venuši. Tam je také civilizace, ale zcela opačná (primitivní) a planeta je ve stádiu, které proběhlo na Zemi v třetihorách.

Posledním místem je Země samotná. Na Zemi žije v naprostém jednotná civilizace, která má všeho dostatek díky ovládnutí neomezené energie. Města jsou shluky mrakodrapů, cestuje se pouze letadly. Vše obstarávají stroje. Nejzajímavějším úkazem je však to, že ze země jsou zmiňována pouze tři místa – opuštěný ostrov (základna nepřátel), Washington (sídlo vlády Spojených států světových) a Praha (centrum mezihvězdného vývoje, místo největšího objevu v dějinách lidstva).

5.2.2 Hlavní hrdina

Vyskytuje se několik důležitých postav, které ovlivní budoucnost lidstva. Jde o chemika Luboše Tichého, který objeví, jak funguje „kámen mudrců“. Kapitán Roland Tichý, mezihvězdný pilot, jehož zásluhou byl „kámen mudrců“ objeven a dopraven na Zem ke zkoumání. Zdena Skálová a její dcera Růženka, které dodávají svým mužským protějškům odvalu, podporu a díky ženskému aspektu, je Země nakonec zachráněna. Ale za nejdůležitější postavu je považován mladý pilot Robert Tichý, který se nikdy nevzdává a snaží se ochránit své blízké, především svou snoubenku Růženku. Když je jeho kolega unesen bez jediného zaváhání a odhodlaně, byť sám ohrožen, se ho vydává hledat.

Tato skupinka hrdinů, stojí před závažným rozhodnutím, zda světit největší objev do rukou všem, nebo ho raději zamlčet a opět zničit. Potýkají se na jedné straně se svou touhou prospět celé společnosti a na straně druhé se strachem o svět, ve kterém snad tajně dosud dřímá sobeckost a touha po moci navzdory všeobecnému míru a rovnosti.

5.2.3 Nepřátelé

Nepřáteli je skupina lidí nazývajících se Klub vládců, v jejichž čele stojí Juda Löwy. Tento muž si vytvořil šílenou představu, kterou se snaží realizovat. Löwymu nejde o nic jiného než o vládu nad celou Zemí. Sám šílený se obklopil několika stejně šílenými, ale geniálními lidmi, kteří za příslib spoluvlády vytvářejí a budují nepřekonatelné zbraně. Když se však dozvídá o „kameni mudrců“, jeho cíl se poněkud změní. A on se touží stát Bohem, mít navždy v rukou moc a ovládat život a smrt. Se svými společníky samozřejmě nepočítá, což se nakonec obrátí proti němu samému.

Pomocí lstí a intrik unesou chemika Tichého a většinu zmiňovaných postav. A za jakoukoli cenu se snaží získat postup pro výrobu „elixíru“. Což se jim podaří, nicméně neuvědomují si, že by mohlo jít o léčku. Chamtivost a touha po moci tkví ve všech

Löwyho společnících a jeden se pokusí ho zabít. Nakonec jsou všichni piráti paradoxně zničeni vlastními dokonalými zbraněmi za přispění obyvatel Venuše.

5.3 Rodokaps westernový

Jako westernový román uvádím příběh *Omyl inspektora Breena*, který by publikován jako první díl sedmého ročníku Rodokapsů. Jeho autorem je Bert Carrow vlastním jménem Bernard Kůrka.

V zapadlém venkovském městě řádí dobytčí mor a likviduje ve velkém zvířata a ekonomicky i jednotlivé rančery, mezi nimiž je i jedna žena. Majitelé dobytka jsou přesvědčeni, že nejde o nákazu, nýbrž o trávení. Podezírají nejbohatšího rančera, že tráví dobytek, protože se chce s jedinou rančerkou oženit. Naštěstí se objevuje známý ochránce zákona, aby místním šerifům pomohl odhalit skutečného viníka.

5.3.1 Prostředí

Tento román přivádí čtenáře do malého venkovského města v Texasu. To leží ve velkém údolí ze tří stran ohraničeném horami. Město se dá považovat za pomyslný střed zdejších končin, jelikož na každou stranu od něho se rozprostírá jeden z rančů. Hory, které místní považují za neobydlené, slouží jako úkryt pro bandity.

Úřední moc zastupují soudce a šerif se svým pomocníkem. Místní obyvatelé je sice respektují, ale pouze do chvíle, kdy jim nevydají podezřelého traviče, pak nastupuje ke slovu lynč. Kdyby nebylo nenadálého úhynu dobytka, zůstalo by město navždy ospalé a lenivé.

5.3.2 Hlavní hrdina

Hlavním hrdinou by měl být místní šerif Breen, který je sice impulzivní a snaživý, ale také důvěřivý. A kdyby se neobjevil Frank Forst, spadl by do nachystané pastí a nechal odsoudit nevinného člověka.

Frank Forst je charismatický muž. Jedná pod záštitou nejvyššího soudu, a i když nenosí šerifskou hvězdu, je nejlepším zákona. Ale nikdo neví, odkud pochází a kým ve skutečnosti je. Frank je vynikající stopař, lovec a průzkumník. Za každé situace se spoléhá na svou chytrost a brilantní logický úsudek. Pracuje sám a než někomu začne důvěřovat, podrobí ho mnoha zkouškám. Mnohokrát unikne smrti, kterou na něj jeho nepřátelé líčí v divočině, až nakonec málem zemře na půdě soudu.

5.3.3 Nepřátelé

Nepřáteli Franka Forsta jsou dva uniknuvší zločinci z travičské bandy. Ostatní jejich kumpáni byli odsouzeni a tito dva přísahali je pomstít. Ale i přes nenávist k Forstovi (se kterým se střetnou náhodou) jsou pouze loutkami v nebezpečném podniku šerifova pomocníka. Ten hraje v této hře dvě role, tou dobrou, na straně zákona, napomáhá té špatné. Vymyslí a zorganizuje trávení dobytka. Snaží se falešně obvinít svého domnělého protivníka. Vše podniká proto, aby se mohl oženit s rančerkou Stellou, která ho několikrát odmítla. Ale není zvyklý na odmítnutí a zaslepený vášní se snaží dosáhnout svého cíle.

5.4 **Shrnutí:**

I když zmiňované texty napsali různí autoři, lze v těchto třech románech, které patří ke třem nejfrekventovanějším žánrům románových sešitů, nalézt obecné prvky a charakteristiky, které jsou platné napříč žánry a zároveň jsou charakteristické pro románový sešit.

5.4.1 Prostředí

Prostředí příběhů má nějakou zvláštnost, něčím čtenáře zaujme (opuštěný klášter, město budoucnosti, širé pastviny). Tvoří pevný rám, v němž se může plně rozvinout románový příběh. Společnost v nich si žije svůj klidný život, když znenadání přichází událost, která ji rozproudí a ovlivní její další život.

5.4.2 Hlavní hrdina

Hlavní hrdina (hrdinové) má zvláštní znalosti, zkušenosti, dovednosti, které mu pomohou k dosažení cíle. Každou věc, do které se zapojuje, bere jako osobní poslání. Snaží se za každou cenu dosáhnout spravedlnosti. Má notnou dávku štěstí. Zaujme společnost, ve které se pohybuje.

5.4.3 Nepřátelé

Nepřátelé jsou všehoschopní ničemové, kterým jde o osobní prospěch různé povahy (bohatství, moc, pomsta). Jsou vyzbrojeni důmyslnou, speciální technikou a zbraněmi, které nikdo jiný nemá. Po setkání s protagonistou se ho snaží odstranit.

Na základě porovnání románů tří různých žánrů lze pozorovat, že se v rodokapsech objevují stejné motivy a vyprávěcí postupy. Tyto prvky však lze nalézt v celém žánrovém

spektru rodokapsů. Tato stejnost a jistá provázanost napříč žánry dokazuje, že autoři používali podobné modely, které měly čtenářský úspěch, navzdory tomu, že se na texty románových sešitů nevztahovala žádná oficiální norma. Zmiňované texty plně odpovídají požadavkům na dynamický, od začátku do konce napínavý příběh. Na nevšední prostředí a charismatického hlavního hrdinu. V příbězích se odehrává povrchní zápleтка, která inklinuje ke šťastnému konci a děj je dopředu snadno odhadnutelný. Plynutí vyprávěného příběhu je lineární, bez většího narušení. Jednotlivé úseky vyprávění jsou kladeny jeden za druhým, čímž je zajištěn spád příběhu a jeho poměrně vysoká rychlost bez statických částí.

Všechny tyto prvky odpovídají požadavkům na románové sešity. A osvětlují jejich velkou oblíbenost. Primárnímu okruhu čtenářů, jemuž byly rodokapsy určeny, vyhovovala jednoduchost příběhů se snadno odhalitelným významem. Počet interpretací byl omezen a tím docházelo k těsnějšímu vztahu mezi textem a čtenářem.

6 Robert Emil Kraft

6.1 Biografie

Robert Emil Kraft je německý autor detektivních, dobrodružných a fantastických románů.

Narodil se 3. října 1869 v Lipsku a zemřel 10. května 1916 v Drážďanech. Pocházel z bohaté (otec obchodník s vínem) ale disfunkční rodiny. Rodiče se rozvádějí, když je ještě malý. Když nadcházejí Kraftova školní léta, nastupuje na gymnázium. Není však pilný student a kvůli prohřeškům musí školu opustit a pokouší se o útěk z domova, ten se mu však nezdaří. Pod nátlakem otce se nakonec vyučí zámečnickem a pak na Královské Vyšší odborné škole v Saské Kamenici končí úspěšně studium jako strojař.

Roku 1889 přichází zlomový bod v Kraftově životě. Jako energický muž se touží podívat do světa a cestovat, ale nemá finanční prostředky. Tato vášeň je však silnější než on, okrade svého otce a odjíždí. Tato nespoutanost mu vydrží pouze krátkou dobu. Je zatčen a uvězněn. Cestování se však nevzdává a po propuštění z vězení se dostane na loď Shakespeare jako pomocná síla (pracuje jako dělník, steward, ale i třeba kuchař). Nyní se mu otevírá svět a on navštěvuje Londýn a New York.

Další významný okamžik pro Krafta je ztroskotání lodi v Grónsku. Odkud je zachráněn a nijak neodrazen pokračuje dál na svých cestách. Jeho dobrodružná povaha ho táhne stále jinam, nejvíce do Orientu. Než se tam však dostane, jeho cesty vedou přes Kanadu, San Francisco a Austrálii, až se konečně ocitá v Dubaji a Kalkatě.

Když se v roce 1890 snaží dostat do Istanbulu, nasedne v Suezu jako černý pasažér na loď, kde cestou vypukla cholera. Nebyla to ideální plavba a Kraft sice do Istanbulu dojde, ale také jako nakažený a musí podstoupit léčení. K jeho smůle je léčen v německé nemocnici a tak ho dopadnou německé úřady a Kraft musí nastoupit na vojenskou službu. Následující tři roky stráví u Královského námořnictva.

Stále ho vábí exotické země a tak se po ukončení vojny v roce 1894 vydává do Egypta. Žije v Lybijské poušti jako lovec a stává se průvodcem po nehostinných písečných končinách. Pobyt v poušti ovlivňuje jeho život významným způsobem. Setkává se totiž s tajemnou sektou „tančících dřevišů“, což rozpoutává jeho zájem o nadpřirozeno, mysticismus a okultismus. A rozhoduje se stát spisovatelem.

Roku 1895 se tedy Kraft vrací do Německa, aby se usmířil s otcem, to se mu ovšem nepodaří. Žení se s dcerou bohatého obchodníka s vínem, se kterou má dvě dcery. Uzavírá

smlouvu s nakladatelem Heinrichem Gottholdem Münchmeyerem (což byl nakladatel Karla Maye). Píše jeden román za druhým. V pouhých třidvaceti letech se stává spisovatelem.

Když v roce 1901 umírá jeho otec, dědí Kraft velkou finanční částku a opět ho posedne touha cestovat. Tentokrát cestuje s rodinou po Evropě. Peníze jim však po roce dojdou a jsou nuceni se vrátit do Německa. Roku 1916 Kraft nečekaně umírá na onemocnění žaludku.^{50,51}

6.2 Žánrová charakteristika Kraftova díla

Kraft vytvořil téměř sto románů. Literární kritikou byly považovány za texty nízké kvality. Nicméně u čtenářů byl Kraft velice oblíbený. Často bývá srovnáván s Karlem Mayem a v jednom období se mu dokonce vyrovnal. Ale na rozdíl od Maye Kraft své příběhy umisťoval do prostředí a míst, která sám navštívil.

Cestování a vysoké životní tempo během let 1889-1895 Kraftovi přineslo velké množství zážitků a inspirací, které zužitkoval ve svých příbězích. Proto se děje románů odehrává na všech světových kontinentech, ve všech přírodních prostředích. Jsou to většinou kolportážní romány. Dobově jsou velice oblíbené romány na pokračování, kterých Kraft vytvořil několik a díky nimž plní německé noviny.

I když se Kraft vyučil námořníkem, neomezil své příběhy na prostředí pirátů a oceánů. Byl absolutně všestranný a jakoukoli senzační zprávu, záhadu, maličkost, neuvěřitelnost dokázal mistrně zpracovat a zabudovat do svých románů. Proto je u Krafta výrazná inklinace k prvkům science-fiction a někdy dokonce přechod původně dobrodružného románu do sci-fi. Ale tento aspekt se nedá považovat za charakteristický prvek. Kraft byl originální autor a „*nejrůznější žánry se u Krafta až absurdně kříží a mísí v literárního historika iritující směsce*“.⁵² V podstatě by se dalo říci, že Kraftovy texty jsou dobrodružné, s kriminální zápletkou a událostmi science-fiction.

⁵⁰ KNEDLE-ŠEVCŮJ, Ladislav. [Http://www.legie.info/autor/6075-robert-emil-kraft](http://www.legie.info/autor/6075-robert-emil-kraft).

[Http://www.legie.info/](http://www.legie.info/) [online]. 2004 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.legie.info/autor/6075-robert-emil-kraft>

⁵¹ [Http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft](http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft): Robert Kraft. [Http://cs.wikipedia.org/](http://cs.wikipedia.org/) [online]. 13. 3. 2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft

⁵² FENCL, Ivo. [Http://neviditelnypes.lidovky.cz/osobnost-140-let-od-narozeni-roberta-krafta-fi0-p_kultura.aspx?c=A091005_171808_p_kultura_wag](http://neviditelnypes.lidovky.cz/osobnost-140-let-od-narozeni-roberta-krafta-fi0-p_kultura.aspx?c=A091005_171808_p_kultura_wag). [Http://neviditelnypes.lidovky.cz/](http://neviditelnypes.lidovky.cz/) [online]. 2009 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/osobnost-140-let-od-narozeni-roberta-krafta-fi0-p_kultura.aspx?c=A091005_171808_p_kultura_wag

I když odborná veřejnost považovala Kraftovy romány za málo kvalitní, jejich hlavní funkce byla jiná. Tento typ literatury byl primárně určen pro širokou veřejnost a obyčejné čtenáře. Texty jim měly pomoci uniknout z všedního života a povznést je od běžných starostí.

6.3 Bibliografie

Prvními spisovatelskými počiny Roberta Krafta bylo deset částečně autobiografických povídek. Nicméně již v období od pobytu v Libyjské poušti po návrat do Německa, vzniká rozsáhlý pětidílný román *Vestálky – aneb cesta kolem světa*. Následují další jednotlivé romány a roku 1898 přichází opět pěti dílný román *Ze všech koutů světa* (příběh o německo-americkém reportérovi). Poté přichází série dalších románů, když v roce 1901 vychází soubor 10 povídek *Z říše fantazie*, který spadá primárně pod žánr science-fiction a jde o první německé sci-fi vůbec. Během let 1901-1905 vzniká dalších pět románů a Kraft se pomalu blíží k vrcholnému dílu své tvorby. To přichází mezi lety 1904-1906 s romány o Nobodým. Roku 1907 vydává románovou sérii z námořního prostředí s názvem *My, mořští cikáni*. V roce 1908 vychází další série *Oči sfingy*, kde o kolportážní fantastické až sci-fi romány. Mezi lety 1909-1916 vydává ještě 11 románů s názvy např. *Hrabě Saint-German*, *Zepelínem kolem světa*, *Štěstěna Robina Hooda*, *Kouzlo Černého hradu* nebo *Švédský námořník*. Navzdory poměrně široké biografii se téměř nic z Kraftovy tvorby nedostalo do filmového zpracování. roku 1919 vychází němý film *Strašidla z Garden Hall* (podle jeho fantasy románu *Záhada Garden Hall*) a v letech 1920-1921 měla být natočena série němých povídek o Nobodým, zda se tak stalo se, nepodařilo prokázat kvůli chybějící dokumentaci.^{53,54}

6.4 Kraftovy knihy v českém prostředí

Do českého prostředí se Kraftovy romány dostávají v překladech v letech 1934-1937 a to právě cyklus Nobodyho a další díla jsou přeložena až v devadesátých letech dvacátého století. O první překlad Nobodyho se zasloužil Karel Čvančara. Všech 6 knih původního překladu vyšlo pod záštitou nakladatelství Toužimský a Moravec ve formě rozsáhlých knih, s ilustracemi Jiřího Wowka, s celoplátěnou vazbou a papírovým přebalem. (viz. příloha 9, 10)

⁵³ [Http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft](http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft): Robert Kraft. [Http://cs.wikipedia.org/](http://cs.wikipedia.org/) [online]. 13. 3. 2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft

⁵⁴ [Http://www.databazeknih.cz/autori/robert-emil-kraft-9179](http://www.databazeknih.cz/autori/robert-emil-kraft-9179). [Http://www.databazeknih.cz/](http://www.databazeknih.cz/) [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/autori/robert-emil-kraft-9179>

Autorem přebalů knih o Nobodým je Zdeněk Burian. Burianovo jméno dodávalo této sérii hodnotu v době svého vzniku a v současné době je sběratelská hodnota původních knih, které se dochovaly s původními Burianovými ilustracemi, přímo astronomická. Vedle pevných vázaných knih vydalo nakladatelství Toužimský a Moravec Nobodyho příběhy také ve vazbě měkké. Další formou, jakou je Nobody uveden na český literární trh, jsou romány na pokračování. Vycházely časopisecky vždy po několika stranách (většinou šestnáct, ale i více) a měly přilákat ty čtenáře, pro něž byla cena za celou knihu příliš vysoká a od zakoupení je odradila. Nobody v českých zemích dosáhl poměrně velké známosti, ale byl zastíněn Kraftovým krajanem Karlem Mayem a také nastupujícími rodokapsy.⁵⁵

⁵⁵ [Http://burianzdenek.cz/Touzimsky-a-Moravec.html](http://burianzdenek.cz/Touzimsky-a-Moravec.html). [Http://burianzdenek.cz/](http://burianzdenek.cz/) [online]. 2009 [cit. 2014-04-01].
Dostupné z: <http://burianzdenek.cz/Touzimsky-a-Moravec.html>

7 Nobody

Série dobrodružných románů, které spojuje postava fascinujícího Nobodyho - *Detektiv Nobody's Erlebnisse und Reiseabenteuer*. Tato série vychází v letech 1904-1906 a je považována za nejslavnější dílo z celé tvorby Roberta Krafta. Tento cyklus dobrodružných románů dosáhl světového ohlasu a vyvolával nadšení v každé zemi, kde se objevil.

Ovšem otázka počtu vydaných knih v sérii není zcela jasná. Romány se dělí na dvě části. První byla vydána roku 1904 a měla šest dílů, druhá má dílů pět a byla publikována v roce 1906. Tudíž celkový počet románů by měl být jedenáct. Ale knih vyšlo pouze devět, protože v každé sérii byl zdvojený román, čímž je počet knih menší. Některé zdroje dokonce uvádějí, že Nobody vyšel v osmnácti knihách.

S rozdělením a počtem knih vydaných o Nobodým v českých překladech je to ještě složitější. První překlad Nobodyho vychází v letech 1934-1937 a to v šesti knihách. Ovšem v druhém překladu z let 1992-1995 těchto 6 románů vychází ve dvanácti svazcích a v třetím překladu mezi lety 1994-1998 vychází všech jedenáct románů v patnácti svazcích. Nicméně počet knih nehraje roli v uznávanosti a nadčasovosti celého souboru.⁵⁶

Všechny tituly, které vyšly v souvislosti s Nobodým⁵⁷:

- 1) **Princ z neznáma** (*Der Prinz aus dem Unbekannten, 1904*)
- 2) **Pán země** (*Der Herr der Welt, 1904*)
- 3) **Indián Bill** (*Indian Bill, 1904*)
- 4) **Nobody v serailu** (*Nobody im Serail, 1904*)
- 5) **Nobody stíhá Nobodyho** (*Nobody verfolgt Nobody, 1904*)
- 6) **Ukradená Niagara** (*Die gestohlene Niagara, 1904*)
- 7) **Nobodyho návrat** (*Die Rückkehr von Nobody, 1904*)
- 8) **Princ z Monte Carla** (*Der Prinz von Monte Carlo, 1906*)
- 9) **Detektiv Nobody** (*Detektiv Nobody, 1906*)
- 10) **Detektiv Nobody** (*Detektiv Nobody, 1906*)
- 11) **Nobody ve finále** (*Nobody im final, 1906*)

⁵⁶ [Http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft](http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft): Robert Kraft. [Http://cs.wikipedia.org/](http://cs.wikipedia.org/) [online]. 13. 3. 2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft

⁵⁷<http://leonclifton.cz/nabidka/K03249>

7.1 Zrození Nobodyho

Kdo však Nobody je, nikdo neví. Jeho jméno je jeho vlastní identitou, je nikdo. O to se postará on sám, když se rozhodne zbavit se své minulosti a začít úplně nový život. Pochází z bohatého šlechtického rodu a má se stát dokonce králem ve své zemi. Ale záhadné úmrtí v rodině, pletichy a intriky ho donutí k tomu, aby ze své vlasti utekl. Zanechal za sebou svou minulost a stal se někým jiným. Ale Nobody vše co dělá, dělá na tisíc procent, nevytyčuje si nízké cíle, ale opravdu vysoké mety a tak se rozhodně dobýt svět ne jako šlechtic, jako známá osobnost, ale jako nikdo. Chce být obyčejným člověkem, ale Nobody je vše, jen ne obyčejný. Uzavírá v podstatě sázku sám se sebou, že dokáže začít znovu. A aby jeho cesta ode dna k vrcholu byla opravdu neskutečná, vydává se na ní skrze vodu a nahý. Nastoupí pod fiktivním jménem na loď do New Yorku, rozdá všechny své věci, několik mil od pobřeží, skočí do moře a doplave na americkou půdu jako nikdo.

V Nobodyho plánu je jen začít nový život, ale jeho směr určí náhoda a Nobodyho bystrá, fantazií překypující hlava. Když stojí nahý na pláži, najde kus novin, do kterého se zabalí a ubytuje se v nejbližším hotelu. Když se pak podívá, komu noviny náleží, nechá si s jistým panem H.P.Wordem domluvit schůzku. Kdo by nevěřil, že se schůzka uskuteční, mýlil by se. Ve vypůjčeném oblečení, v nezaplaceném hotelovém pokoji se Nobody a pan Word poprvé setkávají, aby se jejich cesty spojily. Nobody totiž našel svou cestu na vrchol.

V rámci již existujícího nakladatelství pana Worda se rozhodl vydávat noviny. Noviny, ve kterých bude Nobody jediným autorem, které ale dosáhnou celosvětové žádanosti a do roka vydělají milion dolarů. Hlavní a jedinou náplní mají být dobrodružné historky, detektivní záhady, odhalené zločiny, zkrátka Nobody bude podnikat takové akce, aby zaujaly čtenáře, jeho pobavily a ještě mnohdy přispěly ke spravedlnosti a ty pak budou vydávat ve *Wordově světovém týdeníku*. Pan Word je zpočátku skeptický vůči Nobodyho plánům a žádá nějakou záruku, že se mu počáteční náklady vrátí zpět.

Nobody si díky svému šarmu, schopnostem a dovednostem dojedná vystoupení v nejslavnějším zábavním podniku ve městě. Vystoupení, které předvede, celou společnost absolutně nadchne a Nobody se přes noc stává nejdiskutovanějším člověkem ve městě. Ale nikdo o něm nic netuší. Po tomto úspěchu se pan Word znovu schází s Nobodým a nad spoluprací uvažuje. On a jeho společníci však chtějí vědět, kdo Nobody je. S vysvětlením že Nikdo, se nespokojí. A tak jim Nobody vypráví o jednom svém dobrodružství v tibetském klášteře, díky němuž ho ve světě nazývají „Bílý ďábel“. Příběh je tak fantastický, že pan Word ani nikdo jiný nedokáže odhadnout, zda je skutečným, nebo jen Nobodyho mistrně odvyprávěnou smyšlenou příhodou. V tuto rozpačitou chvíli však Nobody předkládá námět

do několika prvních čísel. Jde o objasnění dlouho trvajících padělání bankovek, které se nepodařilo zatím odhalit a Nobody předává během dvou dnů pachatele policii. Smlouva je okamžitě podepsána a Nobodemu se otevírá cesta, na které mu svět bude ležet nohou.

7.2 Nobodyho vlastnosti

Čím však Nobody ohromuje? Nobody je muž neurčitého věku mezi dvaceti a čtyřiceti lety, ale jeho nejvýraznější a magickou schopností je umění měnit rysy tváře. Nobody umí tak dokonale pracovat s každým mimickým svalem svého obličeje a se svou postavou vůbec, že v jednu chvíli vypadá jako, statný muž pevných rysů, ale jednou se otočí zády a je z něho přihrbený mužíček se skoro ženským obličejem. Umí vypadat jako Angličan, ale stejně tak dobře také jako Mongol. Nobody je doslova mužem tisíce tváří. Na cestách ho provází jeho tajemný lodní kufr, ve kterém má ukrytou garderobu, ale také paruky, líčidla, zkrátka vše, co potřebuje na své převleky. S „kostýmy“ jsou jeho proměny dokonalé.

Další Nobodyho vlastností je to, že perfektně ovládá kouzelnické triky a iluze. Tím dokáže osoby ve svém okolí zmást. A když jeho kouzelnickým svodům nepodlehne, ovládne je Nobody dalším svým uměním. Je totiž mistrem v hypnóze. Díky tomu dokáže přemoci své protivníky bez souboje, dovědět se nejtajnější informace. Je to nesmírná výhoda při jeho cestách. Kdyby však hypnóza zklamala (což se nikdy nestalo) a Nobody musel použít své svaly, stojí proti soupeři s pěsti téměř medvědími a znalostí mnoha bojových umění. Nobody také zná velké množství mystických sekt a náboženství.

Zvyky a obyčeje ve všech koutech světa pro něho nemají tajemství. Nobody těmto svým schopnostem bezmezně důvěřuje a proto se pouští do věcí, ve kterých by jiní neuspěli. A on je také úspěšný, když se však naskytnou komplikace, které mu hatí plány, dokáže je vyřešit. Byť často bývá v nebezpečí, ohrožující jeho život, Nobody vždy dokáže zachovat kladnou hlavu. Nobody se může jevit až příliš sebejistým, ale díky svým schopnostem si to může dovolit. Nobody užívá za každé situace svou železnou logiku a je jen málo případů, kdy ho překvapí. Svě okolí až šokuje informace a znalostmi, které má snad o všech věcech na světě, že se čtenář musí ptát, kde je všechny získává.

Zaváže se, že si koupí hrad. A když dostává nabídku na jeden, kde straší, je nadšený kupec a novopečený majitel strašidelné pevnosti ve staré Anglii.

7.3 Prostorové umístění Nobodyho dobrodružství

Díky týdeníku, ve kterém se rozhodl řešit záhadné a detektivní příhody, se vypravuje po všech kontinentech světa. Vedle výše zmiňovaných vlastností navíc ještě dokáže být přítomen zrovna tam, kde se něco děje. Prozkoumává všechny světové metropole, ale také africké pouště. Objevuje záhadné jeskyně, podzemní prostory i ztracené, bájně světy a poklady. Je známý na Divokém západě, stejně jako v Tibetu nebo Číně. Podmaní si obyvatele různých společností v Jižní Americe, Japonsku, Sibiři i Austrálii. Na každém místě řeší určitou záhadu nebo zločin a jeho vyřešení překládá světu formou svého týdeníku. Každý jeho krok je dopředu nepředvídatelný a čtenář a rozum zůstávají stát nad tím, kam se příběhová linie ubírá. Až se zdá, že Nobody je ručičkou na kompasu osudu, který našeho dobrodruha naviguje tam, kde je zapotřebí něco vyřešit a odhalit.

7.4 Nobodyho pomocníci

Ale navzdory všem pozitivum, které má, se Nobody neobejde bez spolehlivých partnerů a společníků. Vybírá si osoby, co perfektně ovládají své řemeslo nebo povolání. Na ně se pak spoléhá a může být na jiném místě na světě. To je jeden z aspektů, jak je schopný dodávat příběhy do Wordových novin. Než však kohokoli kontaktuje nebo přijme do svých služeb, nejprve ho důkladně prověří často i více zkouškami. Mezi jeho přátele se však řadí kapitán Větroplach (čímž má Nobody k dispozici loď), jeho osobní sluha, ale také různí lékaři, vědci, šlechtici. Nobody má přátele ve všech oblastech vědy a života a ve všech koutek světa.

7.5 Formální podoba příběhů

Příběhy s Nobodým jsou velice čtivé, což je dáno vysokým tempem příběhů a jejich rychlým spádem. Bohatou dějovou linií, která se často odehrává i na více místech najednou. Až magické schopnosti Nobodyho ještě zvyšují atraktivnost příběhů, stejně jako záhadná a tajuplná místa, osoby a události.

Velkým přínosem pro příběhy jsou také technické a vědecké prostředky (balóny, lékařské postupy, ponorky...), které chvílemi inklinují k science-fiction. Pro ještě větší atraktivitu jsou anglicismy, cizí vlastní jména, exotické názvy a také smyšlené i skutečné dialekty z různých oblastí světa.

Každá dílčí část všech knih probouzí ve čtenářích fantazii a to je důvod, proč Kraft s Nobodým dosáhl celosvětového úspěchu.

8 Závěr

Z historického hlediska byla první polovina dvacátého století velice neklidným obdobím. Ve velice krátkém časovém úseku se odehrálo několik událostí, které zasáhly celý svět. Konec první světové války s sebou přinesl ekonomické, sociální i kulturní změny, ale především hospodářskou krizi. A právě v této době se dostává ke slovu nový trend, a sice *návrat k přírodě*. Lidé se potřebují bavit v této velice obtížné době, ale pokud možno s využitím co nejmenších finančních prostředků. A tyto dvě tendence se spojily v trampské filozofii a trampingu samém. Ten se v českém prostředí se rozvíjí od desátých let dvacátého století. Nicméně forma, v jaké funguje trampské hnutí dodnes, se utváří až v letech dvacátých. Trampování je spojeno s životem v přírodě, svobodou, nepodléháním řádům a příkazům. Tato touha po volnosti se dotkla velké části veřejnosti a ovlivnila společenskou i kulturní situaci v Čechách. Trampové se scházeli na osadách nebo v tábořištích v zapadlých místech přírody, kde jim společnost dělaly dobrodružné romány např. od Jacka Londona, Karla Maye či A. V. Friče. Tato literatura odpovídala trampskému smýšlení a trampové v ní čerpali inspiraci pro svou vlastní tvorbu. Dalším významným mezníkem pro český trampingu byl rozvoj kinematografie, folku a country. Trampové se projeví nejen jako svobodomyšlní dobrodruzi, ale také jako tvůrci. Do okruhu jejich tvorby patří povídky, básně, romány i divadelní hry, ale nejvýznamnějším médiem, které zasáhlo i „netrampskou“ veřejnost je trampská píseň.

Tak jako souvisí rozvoj trampingu s historicko-společenskými událostmi, tak souvisí s historicko-literárním rozvojem dobrodružné literatury sešitové romány - rodokapsy. Ty vycházely ve formě časopisů a za minimální cenu, brzy po svém uvedení na českou literární půdu dosáhly nečekané obliby. Že rodokapsy zasáhly opravdu širokou veřejnost, potvrzuje i vzájemná kooperace románových sešitů a filmů.

Náklady rodokapsů se pohybovaly v desítkách tisíc. První rodokaps vychází v polovině roku 1935 a získává si oblibu u nejširších vrstev obyvatelstva. Rodokaps obsahoval jeden ucelený příběh a několik dalších mimopříběhových částí, čímž jako jediné umělecké médium mohl přímo reagovat na dobové události. Románových sešitů vycházelo 13 různých edic, z nichž nejvýznamnější byla edice Rodokaps, které jsem se věnovala. Tato edice vycházela v letech 1935-1945 a během tohoto období vyšlo 407 sešitů. Díky velkému množství textů se musela poněkud rozšířit autorská základna, a tudíž dochází k výraznému nárůstu rodokapsových autorů, nějaký obecně platný typ autora však vytvořit nelze. Každý

autor však chtěl zaujmout skupinu čtenářů, pro niž byl rodokaps určen. Proto se v rodokapsech vyskytuje celá škála různých žánrů, nejvíce zastoupené byly žánry detektivní, dobrodružné a westernové. Příběhy byly epické, s povrchní zápletkou, dynamickým a napínavým dějem. Vyskytovala se také inklinace k dobrému často až sentimentálnímu závěru. S těmito aspekty je spojena poměrně jednoduchá interpretace příběhu, proto rodokapsy dosáhly tak vysoké úspěšnosti. I když byly sešitové romány svou formou a obsahem jednoduchou až brakovou četbou, ovládly široké pole čtenářské veřejnosti.

Robert Emil Kraft byl německý spisovatel věnující se dobrodružné literatuře. Je poněkud zastíněn svým současníkem Karlem Mayem. Kraft během šesti let procestuje v podstatě celý svět a tyto zkušenosti se promítnou do jeho tvorby. I když je Kraftova tvorba považována za povrchní lacinou literaturu, cyklus románů o Nobodym je známý po celém světě a dosáhl stejné obliby jako Mayovy romány.

V románech o Nobodym a rodokapsových příbězích jsem našla shodné charakteristické prvky. Jde o epický vyprávěcí postup a děj, který je napínavý od počátku až do konce příběhu. Hlavním hrdinou je výrazná charismatická osobnost, která ovládá speciální schopnost (nebo schopnosti). Za každou cenu se snaží dosáhnout svého cíle, byť je sebenemožnější, a jedná ve jménu dobra. Příběhy se odehrávají v zajímavých prostředích po celé zeměkouli. Nepřátelé, kteří stojí proti hlavnímu hrdinovi, jsou všehoschopní ničemové, kterým jde o osobní prospěch a protagonistovi usilují o život.

Rodokapsy i trampské hnutí výrazně ovlivnily společnost během první poloviny dvacátého století. Jejich společným jmenovatelem je totiž svoboda, obdiv k přírodě, dobrodružství. I když tramping všechny tyto ideály realizuje přímo a rodokapsy pouze skrze sešitové stránky, přinášejí svým příznivcům vytržení z reality a volný průchod fantazií, touhám.

Tramping se zachoval do dnešní doby a je stále poměrně oblíbenou volnočasovou aktivitou. Naproti tomu rodokapsy ve své pravé a původní podobě končí spolu s komunistickým převratem v únoru roku 1948. Nicméně se domnívám, že by dosáhly velkého úspěchu pouze s minimálními změnami. Mnozí čtenáři by v souladu s moderní technickou dobou jistě uvítali jejich elektronickou podobu.

9 Seznam příloh

1. Osada Ztracená naděje po r. 1944 (<http://toselmy1.sweb.cz/trampove/osady.htm>)

2. novinový titulek reagující na Kubátův zákon, rok 1931 (<http://www.trampsky-magazin.cz/blog/kubatuv-protitrampsky-zakon-109.html>)

3. inzerát reagující na Kubátův zákon z r. 1931: (http://www.svatojanske-proudy.cz/tramping/naosade/htm/spolecne_01.htm)

Pan Kubát Vám zakázal
 chodit v nedostatečném úborn.
 KAMARÁDI A KAMARÁDKY,
 nemáte toho zapotřebí.

OBJEDNEJTE SI U NÁS

**okasní
 tepláky**

místo 70.— Kč

celý oblek za Kč 36.—

KALHOTY Kč 18.— VE VŠECH BARVÁCH.
 NAHODILÁ KOUPE. TRIČKA WILLIAMS
 OD 7.— Kč. NOVÉ DRUHY TRAMPSKÝCH
 KOŠIL VE VŠECH BARVÁCH, NOVINKA, OD
 23.— Kč. — POUZE U FIRMY:

Trampeký závod Žižkov, Roháčova 7.
 Líbeň, Primátorská 601.

4. titulní strana Rodokapsu – Požár Cheopsovy pyramidy

81
 (29)
 II. ROČNÍK

RODOKAPS
Romány do kapsy

Týdeník Kč 1.50

Požár Cheopsovy pyramidy

H. DOMINIK

V obsahu:
 Oheň v hlávkových skříňkách. —
 Oheň Rodokapsu ve svých dělních
 státech. — Co káží seri. —
 Ženská oběť Rodokapsu. —
 Román: POŽÁR CHEOPSOVY
 PYRAMIDY. — Dostupnost: K.
 Dušanek. — Edg. Wallace:
 Lidé od řeky fronsie na polok-
 řevních. — Knižní společnost
 Rodokapsu. — Křídlovky a čipy.

5. mimopříběhová část románového sešitu č. 314 z r. 1941

DO PŘÍRODY

Řídí Karel Černý.

Co nového v osadách

Údolí ticha, Brno, pořádá 22. června na 3 osadních hřištích u Bystřce volejbalový turnaj trampských družstev. Proposice a informace zašleme přihlášeným osadám přímo. - O přebor Brna v košíkové jsme se umístili na 3. místě. - V brněnské volejbalové lize soutěží 3 naše registrovaná družstva. - Adresa sport. referenta: K. Volný, Brno, Střední 45. - Adresa jednatele: M. Hrnčíř, Král. Pole, Božetěchova ul.

Osada Bačků, Rakovník, hlásí výbor: předseda Z. Pospíšil, místopředseda F. Karas, jednatel P. Mašek, pokladník Z. Holý, zapisovatel K. Axamit. Pěstujeme lehkou atletiku, odbíjenou, stolní tenis, boxing a zpěv. Přijmeme další kamarády a kamarádky. - Adresa jednatele: P. Mašek, Rakovník, Vladislavova 231.

Adresář všech osad Čech a Moravy

Dokončení

OSADA SOK, Vršovice,
Davle n. Vl., soutok Sázavy s Vitavou.
Založena v r. 1939.
Předseda: **Jaroslav Lamař,** Praha XIII.,
Družstevní 5.
Jednatel: **Antonín Koluch,** Praha XIII.,
Tř. krále Jiřího 841.

OSADA TULÁKŮ, Vítkovice,
Stanová - bez stálého sídla.
Založena v r. 1937.
Předseda: **V. Krejcha,** Vítkovice,
Bismarckova 7.
Jednatel: **Bohuslav Bartoš,** Vítkovice,
Bismarckova 7.

OSADA TULÁK,
Chab...

Pravý tramp jest ochráncem přírody, nikoli jejím ničitelem.

Osada Yowa hlásí nového šerifa: A. Adam, Nusle, ul. Zateckých. Rádi bychom navázali styky s osadami a zveme jednatele na schůze, které konáme každý čtvrtek o 20. hod. v rest. »U českého lva«, Nusle, Jaromírova ul. - Píšeme si

6. obsah Rodokapsu č. 148 z r. 1938 (digitální verze)

Příští (148.) číslo týdeníku „RODOKAPS“ vyjde s bohatým, aktuálním obsahem:

FILMOVÉ AKTUALITY slovem i obrazem přinesou mnoho cenných referátů a novinek stříbrného plátna, reportáž Curta Riese **NEZNÁMÝ HOLLYWOOD** seznámí vás se životem filmových hvězd, **KRÁTKÉ ZPRAVODAJSTVÍ »RODOKAPSU«** zaujme čtenáře aktualitami a kuriozitami z celého světa, na stránce **SPORTU** přineseme čtenáři poslední novinky ze všech druhů sportu, **ŽENSKÉ OKÉNKO** opatří cenné pokyny pro domácnost, **WEEKENDOVÁ RUBRIKA** podá zprávy z osad. Dále mnoho zajímavých rad pro filatelisty, zdravotnických a j. Další výherci filmové soutěže.

7. mimopříběhová část rodokapsového sešitu č. 233 z r. 1939

KŘÍŽOVKA

Vodorovně:

a) nejvyšší nábob-
ženský pojem; for-
ma papíru. — b)
přítav na západ-
ním pobřeží Ochot-
ského moře. — c)
postrav dítěte. —
d) otázka na pod-
nět; píjický výraz
vyplní slánce na-
jednou. — e) che-
mická značka so-
diku; v divadelnic-
tvi úloha, stránka
valuty. — f) jud-
ský král; římský
sest; rybníček po-
třeba při rybolovu.
— g) filmové ate-
liery české. — h)
obr. část těla. —
ch) vrch u Brna;
pojmenování ne-
ustále se směřujícího
člověka; obr. člen
konventu. — i) les
v 5. pádě; konec
modlitby; vysocina
v Turkestanu při
hranicích Buchary.
— j) zdroj; město
v Itálii; léčebné

a
b
c
d
e
f
g
h
ch
i
j
k
l
m
n
o
p
r
s
t
u

Bačková Helmi
z Brna

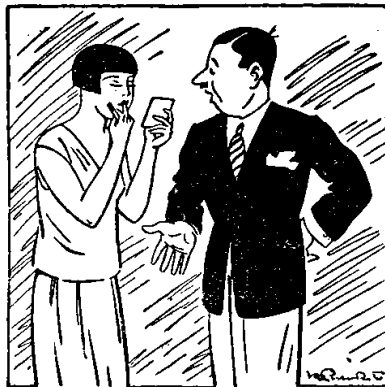
RODOKAPS VE VTIPU A HUMORU

»Kam letos na dovolenou, pane vrchní potrubní rado?«
»Na jih.«
»Na jih? Tak to se tam možná ve Zbraslavi setkáme.«

U soudu.

»Proč jste ukradl to auto?«
»Jo, slavnej soudní dvore, za to já vlastně nemůžu, protože stálo před vesnicí zrovna pod tabulkou, na kery bylo napsáno: »Auto stop!« A tak sem to halt stopil.«

»A víš, Karle, že jsem nikde nemohla dostat takové punčochy, aby mi šly k pleti?«
»Tomu se nediv, Vlastičko — strakaté punčochy se přece nedělají!«

V restauraci.

»Co máte v kuchyni, pikolo?«
»Nepořádek, vašnosti, protože milostpaní zrovna utekla s vrchním.«

»Ha, nevěrnice! Teď jsem tě chytil při činu! — A tos mi slibovala u oltáře věrnost až do smrti?«

»Víš — víš, Alfréde — ale když tys tehdy tak strašně mízerně vypadal!«

Odborník.

»A to chodíte do Národního na opery, pane Kopřivo?«
»Ale kdepak - na volňásky.«

V knihkupectví.

»No, já bych si tu knihu »Kříž u potoka« třeba vzala, ale musel byste mi od té Karoliny Světlé opatřit její vlastnoruční podpis.«

Na horách.

»Vid', Ferdo, že si člověk připadá tady před těmi horskými velikány takový maličký!«
»No, skoro ještě menší než doma před ženou a tchyní.«

»No, byt' mám pěkněj, pani Šitancová, to je pravda — ale kuchyňku mám moc maličkou. Tak maličkou, že mi tam ani mlíko nemůže utýct, protože by nemělo kam!«

Mezi profesory.

»Už zkoušíte, pane kolego?«
»Už dávno. Celých sedm let, co jsem se oženil.«

»Co teď děláš, kamaráde?«
»Ale — vrhl jsem se na reklamu.«
»Jak to?«
»No, nosím ji po ulicích na tyči.«

»Ale to víš, že jsem se mu nedal a že jsem mu ukázal zuby!«
»A co ti n. to řekl?«
»Abych si na ně koupil nějaký lepší zubní krém.«

Jarní.

»Není to, mládenci, k zbláznění, když je tak krásné a my nemůžeme do hospody, protože nemáme ani halíř?«

»Tak co bys chtěla k svátku, Haničko?«
»Něco do uší, Jindřichu.«
»Dobře. T. tu máš korunu a kup si vatu!«

»Proč se ten váš pěvecký kroužek jmenuje »Dalibor«? Vždyť Dalibor přece neuměl zpívat!«
»No jo, ale my taky ne.«

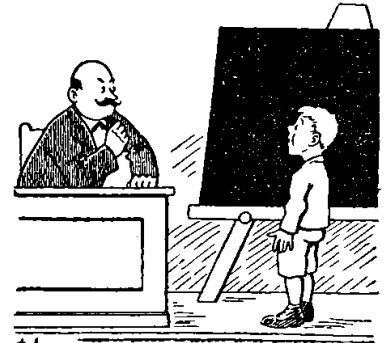
»Poslouchá ta nová služka, Amálko?«
»Poslouchá, poslouchá — ale za dveřmi.«

Zvláštnost.

»Jaká byla tvá první láska, Lidko?«
»Plátenická.«
»Snad platonická, ne?«
»Ba ne. On byl totiž pláteník.«

Na výletě.

»Jak tu půjdu dlouho do lesa, strejdo?«
»Půl hodiny, vážnosti, ale nazpátek budou za pět minut, až jich hajnej požene.«

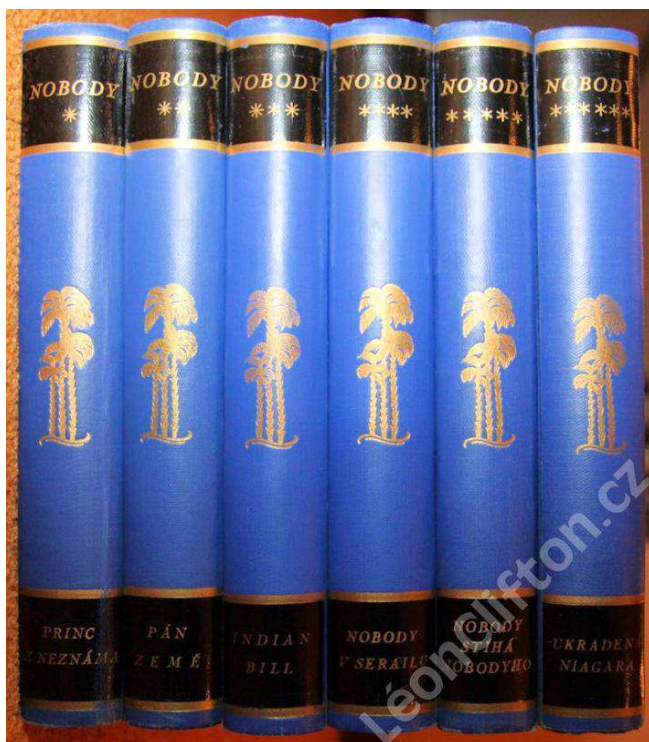
»A.«

»Jakého rodu je křepelka, Vitášku?«
»Křepelka je, prosím, rodu ženského.«
»Dobře — a proč?«
»Protože pořád křičí o penězích jako všechny ženské.«

»A co by z tebe bylo, ty flamendře bych umřela?«
»Vdovec, Žanyňko, spokojenej vdovec.«

9. původní papírové hřbety knih o Nobodým, vycházející v letech 1934-1937, autor Zdeněk Burian (<http://leonclifton.cz/nabidka/K03249>)

10. původní papírové přebaly knih o Nobodým, vycházející v letech 1934-1937 (<http://leonclifton.cz/nabidka/K03249>)

10 Seznam použité literatury

1. WELLEK, René a Austin WARREN. *Teorie literatury*. 1. vyd. V Olomouci: Votobia, 1996. Velká řada, sv. 25. ISBN 8071981508.
2. http://cs.wikipedia.org/wiki/Dobrodru%C5%BEn%C3%A1_literatura. [Http://cs.wikipedia.org/](http://cs.wikipedia.org/) [online]. 6.3.2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Dobrodru%C5%BEn%C3%A1_literatura.
3. VLAŠÍN, Štěpán. ÚSTAV PRO ČESKOU A SVĚTOVOU LITERATURU ČSAV V PRAZE A V BRNĚ. *Slovník literární teorie*. 1. vyd. Praha: Čsl. spisovatel, 1977, 465 s.
4. MOCNÁ, Dagmar. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, 699 s. ISBN 80-718-5669-X.
5. ADAMOVIČ, Ivan a Ondřej NEFF. *Slovník české literární fantastiky a science fiction*. Vyd. 1. Praha: R3, 1995, 349 p. ISBN 80-853-6457-3.
6. CHALOUPKA, Otakar. *Čeští spisovatelé literatury pro děti a mládež*. Praha: Albatros, 1985.
7. PŘIBÁŇ, Michal.
[Http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=32&hl=foglar+](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=32&hl=foglar+). [Http://www.slovníkceskeliteratury.cz/](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/) [online]. 2007, 31.7.2007 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=32&hl=foglar+>
8. HEMELÍKOVÁ, Blanka.
[Http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=888&hl=vachek+](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=888&hl=vachek+). [Http://www.slovníkceskeliteratury.cz/](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/) [online]. 1998, 30.9.2006 [cit. 2014-03-29].
Dostupné z:
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=888&hl=vachek+>
9. VOJTKOVÁ, Milena.
[Http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=441&hl=%C5%A1torchh+](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=441&hl=%C5%A1torchh+). [Http://www.slovníkceskeliteratury.cz/](http://www.slovníkceskeliteratury.cz/) [online]. 1998, 30.11.2006 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z:
<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=441&hl=%C5%A1torch>
.
10. HOMOLOVÁ, K., OTRUBA, M., PEŠATA, Z. *Čeští spisovatelé 19. a počátku 20. století : slovníková příručka*. 2. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1973. 381 s.

11. BLAHYNKA, M. *Čeští spisovatelé 20. století : slovníková příručka*. 1. vyd. Praha : Československý spisovatel, 1985. 830 s.
12. SIROVÁTKA, Oldřich. *Ach, ta láska: průvodce po české brakové literatuře*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1984
13. JANÁČEK, Pavel a Michal JAREŠ. *Svět rodokapsu: komentovaný soupis sešitových románových edic 30. A 40. Let 20. Století*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003, ISBN 8024606402.
14. SIROVÁTKA, Oldřich. *Literatura na okraji*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1990, PULS (Československý spisovatel), 26. ISBN 802020122x.
15. KŘEN, Jan. *Dvě století střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2005, 1109 s. Dějiny Evropy (Argo). ISBN 80-720-3612-2.
16. KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. 1. vyd. Praha: Libri, 2000, 571 s. Dějiny českých zemí. ISBN 80-727-7027-6.
17. HURIKÁN, Bob. *Dějiny trampingu*. 2, upravené. Praha: Novinář, 1990, s. 10. ISBN 80-7077-432-0.
18. BUCHTELOVÁ, Růžena et al. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, s. 772, 834 s. ISBN 80-200-0607-9.
19. ŠTĚPÁNEK, Miroslav et al. *Malá československá encyklopedie ČSAV: VI. svazek Š-Ž*. 1. vyd. Praha: Academia, 1987, s. 254, 928 s.
20. JANEČEK, Petr. *Folklor atomového věku: Kultura trampů*. 1. vyd. Praha: Národní muzeum, Univerzita Karlova v Praze, 2011, s. 65-66. ISBN 978-80-87398-11-1.
21. Kapitoly z historie trampingu. <https://sites.google.com/site/nastramp/home> [online]. 2011, 25. 3. 2012 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/nastramp/historie/kapitolkyzhistorietrampingu>.
22. Co je Tramping a jak vzniklo jeho jméno?. <https://sites.google.com/site/nastramp/home> [online]. 2010, 25. 3. 2012 13:41 [cit. 2014-03-11]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/nastramp/historie/cojetrampingajakvzniklojehojmeno>.
23. FENCL, Ivo. http://neviditelnypes.lidovky.cz/osobnost-140-let-od-narozeni-roberta-krafta-fi0-p_kultura.aspx?c=A091005_171808_p_kultura_wag. <http://neviditelnypes.lidovky.cz> [online]. 2009 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://neviditelnypes.lidovky.cz/osobnost-140-let-od-narozeni-roberta-krafta-fi0-p_kultura.aspx?c=A091005_171808_p_kultura_wag

24. [Http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft](http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft): Robert Kraft. [Http://cs.wikipedia.org/](http://cs.wikipedia.org/) [online]. 13. 3. 2014 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Robert_Kraft
25. KNEDLE- ŠEVCŮJ, Ladislav. [Http://www.legie.info/autor/6075-robert-emil-kraft](http://www.legie.info/autor/6075-robert-emil-kraft). [Http://www.legie.info/](http://www.legie.info/) [online]. 2004 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.legie.info/autor/6075-robert-emil-kraft>
26. [Http://www.databazeknih.cz/autori/robert-emil-kraft-9179](http://www.databazeknih.cz/autori/robert-emil-kraft-9179). [Http://www.databazeknih.cz/](http://www.databazeknih.cz/) [online]. [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.databazeknih.cz/autori/robert-emil-kraft-9179>
27. [Http://burianzdenek.cz/Touzimsky-a-Moravec.html](http://burianzdenek.cz/Touzimsky-a-Moravec.html). [Http://burianzdenek.cz/](http://burianzdenek.cz/) [online]. 2009 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://burianzdenek.cz/Touzimsky-a-Moravec.html>